

DAS ZEITALTER.

יוצא אחת בשבוע.

Krakau, 8 August 1901.

גליון 31

קראקא כינא אב תרס"א.

המ"ל :
חברת אחיאסף.

תכנ הענינים:

א. בן ישראל.

ש. ב"ד.

D.

ד"ר נחמן סירקין.

נח.

שלום אש.

א. ז. ראבינאוויטש.

מספרים יוכיחו.

בארצות המערב. כט.

במכתבי העתים.

השקפה על דברי המדינות.

מאורעות ומעשים.

גוע עממיות ולאומיות.

פזמון. (שיר).

מלחמה. (ציונים).

הגולים. (פיליטון).

רשימות שונות.

תנאי החתימה:

באוסטריה-אונגריה:

לשנה	14.—	קראנען.
לחצי שנה	7.—	"
לרבע שנה	3.50	"

ברוסיה:

לשנה	6.—	רו"כ.
לחצי שנה	3.—	"
לרבע שנה	1.50	"

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה	12	מארק.
באנגליה	12	"
בשאר ארצות לשנה	17	פֶרַנְק.
בארץ ישראל	15	"

מחיר כל גליון 15 ק', 30 העל'.
בעד חילוף הכתבת 20 ק'.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קטנה פטיט 20
הילר, 10 קופ'.

כתבת "הדור":

בשאר ארצות:

Administr. „HADOR“, Krakau, Gertrudy 16.

ברוסיה:

Verlag „Achiassaf“, Warschau, Postkiste 25.

לחותמי "השלח" ו"הדור".

החותמים על מכתב "השלח" ו"הדור" ביחד או על אחד מהם יוכלו להשיג ספרי הוצאת אחיאסף הרשומים מטה, כלם או חלק מהם, בחצי מחירם, וכל אחד מהותמי "הדור" ו"השלח" החפץ ליהנות מההנחה ולהביא אל ביתו ספרים יקרי הערך במחיר מצער, ישלח מחירם כפי המחיר הרשום בזה (היינו בנכיון %50 ממחיר הקצוב במשלוח) בהוספת דמי הפארטא. כל אחד מהספרים אפשר להשיג נ"כ מכורכים בכריכת בד מהוררה, ועבורה יש להוסיף עוד 20 קאפ. בעד כל כריכה.

ואלה המה הספרים ומחירם לחותמי "הדור" ו"השלח":

לחותמי	לקונים אחרים	לחותמי	לקונים אחרים
ר' יהודה הלוי, ב"ח	98 קי (פארטא 10) 50 קאפ'	ר' אברהם בן עזרא, ב"ח	112
לקוטי קדמונים (ר' האי גאון, ר"ש שריבט הוהב, ר' דונש בן לברט)	42	ר' יהודה אלהרזי תחכמוני	138
החנוך, ספענסער	91	מכתבים ע"ד הספרות ר. פרישמאן	50
מגלת ספר, ר"י עטרן	1—	התורה והחיים בימי הבינים, ד"ר מ. גידעמאן, שלשה חלקים	390
ירמיה הנביא, פראסי לאצארום	40	ר"י ליפמאן צונץ, ש. ס. ראבי-נאוויטש	160
דעת אלהים, דר. ש. ברנפלד, חמשה ספרים	275 קי (פארטא 26) 140 קאפ'	ספרות ישראל, פרופ' מ. שטיינ-שניידער, ארבעה ספרים	195
תולדות שו"ר, דר. ש. ברנפלד	80	דרך תשובה, צלפחד בר חושים התוהה	25
דרך לעבור גולים, ס. לילענבלום לקורות היהודים ברוסיה ופולין, בן-ציון כ"ץ	75	50	75
מיכאל זקש, ד"ר, ש. ברנפלד	75	תולדות הריפורמציון הרתית, ב"ח דר. ש. ברנפלד	125

הנחה מיוחדת לחותמי "הדור"

מלבד הספרים המנויים למעלה, יוכלו להשיג רק חותמי "הדור" לבדם את ספרי הוצאת אחיאסף הרשומים מטה למקחים נמוכים מאד, שהם כדי שלישי המחיר הקצוב, ואלה הם הספרים:

לחותמי הדור	המחיר הקצוב
דניאל דורונדה, עליוט תרגום פרישמאן 168 קי (פארטא 16 קי) 60 קי	75
ביריניקה, שומאכער	20
אפרים קוה, אויערבאך	63
דין וחשבון, טרוואש	28 קי (פארטא 6 קי) 14 קי
הניתו החדש, דר. הירצל	40

כתבת "הדור" ו"השלח":

Издательство „Axiasaf“, Варшава.
VERLAG „ACHIASAF“, WARSCHAU.

עס איז הערויס פון דרוק און צושיקט צו די אבאנענטען "דער יוד" Nr. 31

אינהאלט:

- (א) סימנים פון קנעכטשאפט.
- (ב) יודישער דלות אין אָדעס.
- (ג) פאָליטישע איבערויכט.
- (ד) יודישע שטערט און שטעדטליך.
- (ה) די יודישע וועלט.
- (ו) אלגעמיינע וועלט-נייעס.
- (ז) צום בילד.
- (ח) * * * געדיכט, יפה.
- (ט) דריי חופות. א מעשה. ל. פּרין.
- (י) די ערוואַונג. ערצעהלונג. דוד פינסקי.
- (יא) אין בויבעריק. פֿעלעטאָן. שלום עליכם.

אבאנענטפריי: אין עסטערייך-אונגארן: יעהרליך 12 קראָנען, האלב-יעהרליך 6 קראָנען, פיערטייעהרליך 3 קראָנען. אין רוסלאַנד: גאנציעהרליך 5 רובל, האלבעהרליך 3 רובל, פיערטייעהרליך 1.50. אין דייטשלאַנד: יעהרליך 10 מארק, ארץ ישראל: 12 פֿרנק אַרערע לענדער 15 פֿרנק, אַמעריקא און ענגלאַנד 10 שילינג.

Издаельство Axiasaf, Варшава.

השלח

מכתב-עתי חדשי למדע, לספרות ולעניני החיים.

המו"ל: חברת "אחיאסף". העורך: אשר גינצברג.

שנה רביעית.

יצאה לאור החוברת הששית (Juni)

החוברת הזאת היא האחרונה לכרך ז' ונכיר בזה את החותמים לחצי שנה, כי בחיבת זו נשלכה החיבתם ועליהם להרשה, אם יאכו לקבל את "השלח" גם בן 1 ירכי והלאה.

"השלח" כמשך שנות קיומו קנה לו מקום נכבד בספרותנו, וכל טובי הקוראים העברים כבר יורעים את מהותו, את צורתו המוסרית והספרותית, את רוחו הכללי ואת השקפתו היסודית. על כן די לנו לאמר, כי "השלח" יהיה גם בעתיד כה שהיה עד כה, ראשונה ולא יתחלף, וזלתי ברבר אחד שצרכי השעה רושים לעשותו, כי בעת הזאת, שהתעוררות הלכות הולכת וגדלה והחשוקה מתחזקת בעם, להבין את כל הנעשה בקרבנו — מקריש "השלח" מקום יותר רחב לחלק הפובליציסטיקא והבקורת ומשתדל יותר לתת לקוראיו השקפות נכונות על החיוניות החשובים בהתפתחות חיינו וספרותנו בהנהגה. אולם גם חלק הספרות היפה — סזורים ושירים — והענינים המדעים לא יגרע, כי אם יגדל בשובו וערכו. —

תנאי החתימה על "השלח" ברוסיה: לשנה 6 ר"ח, לחצי שנה: 3 ר"ח, דרבע שנה לא תתקבל החתימה על "השלח" לבר.

לחותמים על מכתב "השלח" ו"הדור" ביחד

יזול המחיר בשני ר"ח

וישלמו: לשנה — 10 ר"ח, לחצי שנה 5 ר"ח, לרבע שנה 2,50 ר"ח.

כתבת המו"ל:

Издательство „AXIASAF“, Варшава.
Verlag „Achiasaf“, Warschau.

הדור

יוצא אחת בשבוע.

המיל: חברת "אחיאסף".

תנאי החתימה:
באוסטריה-הונגריה:

לשנה . . . 14 קראנען
לחצי שנה . . . 7
לרבע שנה . . . 3.50

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה . . . 12 מארק
באנגליה לשנה . . . 12 שילינג
בשאר ארצות לשנה 17 פֿרנק
בארץ ישראל . . . 15 פֿרנק.

ברוסיה:

לשנה . . . 6 רובל
לחצי שנה . . . 3
לרבע שנה . . . 1.50

מחיר כל גליון 30 הילר, 15 קופ.

בעד חילוף הכתבת 20 קופ.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קטנה פֿמיט 20 הילר, 10 קופ.

Erscheint jeden Donnerstag.

Krakau, 8 August 1901.

Nr. 31. — גליון ל"א

קראקא, כ"ג אב תרס"א.

מספרים יוכיחו.

(הצעה.)

לנו — כמעט במספרים — כי מספר הקוראים ספרים עברים הולך הלך והתמעט, וכי אם מתרבה מספר הספרים המודפסים, אז אין הוא מתרבה אלא בדרך מלאכותית, בדרך הטובילה ישר "לקבץ" גדול, — כי אין לנו קוראים ואין לנו ספרות.

ואם גם הקריאה הזאת, אף כי מרנישים אנו כי הרבה יותר אמת צפונה בה מאשר בקריאותיהם של האפטימיסטים, אינה יכולה אלא לזעזע את עצבינו. אין אנו הפצים ואין אנו יכילו להאמין לדברים כאלה. כי אמנם התמעטות מספר קוני ספרי ההוצאות שלנו אינה יכולה להוכיח רק את התמעטות מספר הקוראים בכלל, כי אם גם — ואולי רק — את אידיעותם של המוציאים שאינם יודעים את מעמו של קהל הקוראים. הלא סוף סוף יש (?) — העורך) ספרים עברים, אם כי מעטים הם, שמספר קניהם וקוראיהם הולך הלך ורב, ואפשר מאד כי סבת התמעטות מספר קוני הספרים המודפסים עתה אינה אלא זו, כי הספרים האלה אינם מוצאים הן בעיני קהל הקוראים.

יודע אני, כי משפטי זה אינו אלא השערה ואין לו יסוד חזק ביותר, מלבד אותו היסוד כי בעלי ההוצאות שלנו אינם יודעים באמת ואינם משתדלים לדעת את טעם הקהל העברי, מה שאנו רואים מרשימת ספריהם, המצטיינים כמין ערב רב שאין דוגמתו. אבל גם לאותה ההוכחה של ה' פֿרישמאן הלא אין יסוד חזק ביותר. כי גם הוא מוכיח לנו רק יכמעט במספרים ולא במספרים ממש.

לפיכך עומדת השאלה במקומה. ואנו לא קרבנו גם צעד אחד לפתרונה.

ועם השאלה הזאת משולבת שאלה אחרת, שגם היא לא נתבררה עד כה, והיא שאלת הורנון והעברית. בנוגע לשאלה הזאת רגילים רוב סופרינו הכותבים עברית להשתמש בפראזות יפות וקריאות סתם, שאינן מוכיחות כלום, ורק מעוררות חשד כי יראים הם מאד מפני האויב החדש שקם להספרות העברית.

ואמנם האם אינם מעוררים את החשד הזה אותם הדברים הקשים שבאו בזמן האחרון במכתבי-עתים שונים על אותם הסופרים אשר אמרו לעשות פשרה בין העברית והורנון וקראו להורנון, לאותה השפה האשכנזית שלפני לוסהרד, בשם שפה לאומית, אחרי אשר רוב עמנו מדבר וכותב בה?

וקריאות כאלה, כאמור, אינן מוכיחות כלום. גם אותן הפראזות הידועות ע"ד שפתנו הלאומית, הישרידה היחידה המקשרת ומאחדת

בחיינו ובספרותנו אנחנו מוצאים כידוע, שאלות שאין דוגמתן בחיי יתר אומות העולם וספרותן. לפי שאצלן תשובתן בצדן, והתשובה גלויה ומוכחת. די להזכיר את השאלה הזרה, אם ישנו במציאות העם העברי.

ובכל זאת מתעסקים בשאלה הזאת החיים והספרות, ואין אנו רשאים להעלים עין ממנה. אין אנו רשאים לחקות בנוגע לדבר הזה את אומות העולם, לבלתי העמידה על הפרק ולראותה כאלו היא גם אצלנו שאלה שתשובתה בצדה והיא גלויה ומוכחת מאליה, כי אין לך דבר יותר מסוכן מהעלמת עין.

ואחת השאלות היותר חשובות ויותר זרות, הדורשות ממנו פתרונים, היא, בלי כל ספק, שאלת קיום ספרותנו העברית.

עד עתה לא שמו סופרינו לב כראוי אל השאלה הזאת, אף כי החיים העמידה על הפרק זה כבר. וסופרינו כאלו השתדלו לבלתי דבר יבה בדברים ברורים; כמעט במתכוון הפנו את לבם ממנה, ואם יש שדברו בה השתדלו להכניס אמונה בלב הקהל להאמין כי מספר הקוראים עברית הולך הלך וגדול, מספר הספרים המודפסים מתרבה בדרך טבעי ושכר הסופרים גם הוא הולך הלך וגדול; במלה אחת: הכל הולך וטוב.

לכאורה דבר זה כן הוא; כי בתי ההוצאות שלנו שרם חדלו לעבוד את עבודתם, ואת הנעשה מאחורי הפרגוד, את מסתריהם, יודעים רק מעטים. וכבר התחילו האופטימיסטים הנלהבים שלנו לשיר בשירים בכתב ובעל פה, לדבר רמות ונשנונות על דבר התעוררות הרוח והתעוררות האהבה לשפת עבר וספרותה ועל דבר התפשטות ספרותנו בין העם.

אבל מבין שורות סופרים אחרים, הידועים לנו לבעלי מרה שחורה, בצבצו לפעמים דברים אחרים לגמרי. על מאמריהם היה פרוש תמיד כעין צעיף של צער, ספק ואי-אמון, והאון השומעת היטב שמעה מתוך דבריהם את הד אותה הקריאה המרה: "למי אני עמל?" ואולם כל זה לא היה בלתי אם מורגש ולא יכול להשתיק את קולות השירה והתרועה על דבר התפשטות ספרותנו העברית בין העם.

רק בזמן האחרון נשמעו במחננו דברים ברורים בנוגע לשאלה זו — דברים שאינם אלא קריאות של יאוש. ה' דוד פֿרישמאן מוכיח

- א) תנאי-החתמה בביבליותיקה ? אם משלמים לחדשים או בעד כל ספר וספר ?
- יא) איזו ספרים מביכים לדרוש ?
- יב) איזה ספרים הם היותר חביבים על הקוראים ?
- יג) איך נקראים ספרי ההוצאות השונות ? של אחיאסף ? תושיה ? הצעירים ?
- יד) איך נקראים ספרי-מדע ? העבריים ? הכלליים ?
- טו) איזו ספרות מרבים לקרא ? את הספרות היפה או המדעות ?
- טז) מה יבקש הקורא בספרו : שעשועים, ידיעות למודיות או תשובות על שארות החיים ?
- יז) מספר החותמים למכתבי עתים עברים בכלל ובפרט ?
- יח) איזו הם השנויים שבאו במשך 20-10 השנים האחרונות בנוגע לקריאת הספרים העבריים ; היותר נקל או קשה עתה למצוא ספר עברי מלפנים ? ההתרבו הקוראים או התמעטו ?
- יט) מי הם הסוחרים בספרים עבריים ?
- כ) איזו הם הספרים העבריים הנמצאים בידי מוכרי-ספרים נודדים ?
- כא) מי הם הקונים ספרים עבריים ? איזו ספרים מרבים לקנות ?
- כב) האם אפשר למצוא אצל מוכרי-ספרים וביבליותיקאות שבמקומות את הספרים היוצאים לאור, או נמצאים אצלם רק ספרים שבאו לידם במקרה ?
- כג) הערות מיוחדות. (בסעיף זה יכול המאסף לכתוב את הערותי הפרטיות).
- את התשובות צריך לשלח לפי האדרסה של מכה'ע הזה. י. בן ישראל.

בארצות המערב.

כ.ט.

בימים האחרונים נודמן לי להרבות שיחה עם אחד מגדולי אחינו בברלין על דבר עתידות האומה הישראלית בכל ארצות פווריה. האיש שנדבר עמי הוא חוקר מדעי מפורסם, אשר על פי יחוס משפחתו ומצבו החברתי נקרא לעסוק גם בצרכי הצבור, ועתה יעמוד בראש מוסד צבורי חשוב. לדעתו על דבר היהדות והיהודים בזמן הזה ולעתיד יש לפי זה חשיבות גם בבחינה זו, כי הן דעות המשבילים והחכמים בין אחינו בארצות המערב, מטעם זה, כמדומה לי, לא יהיה למותר, להביא בזה תמצית השיחה. ואולם צריך אני להקדים, כי לא באתי ל שאול ול ח ק ו ר את האיש, כדרך שנהוג כעת בין סופרי הדור, אלא שעל פי מקרה נודמננו שנינו למקום אחד, ומענין לענין באנו לדבר גם על דבר שאלות הזמן הנוגעות לישראל. האיש סח לפי תמו, בלי כוונה מצדו, שיהיו דבריו מובאים במ"ע.

נדברנו על דבר היהדות בארצות המערב, אשר לפי דעתי היא פוחתת והולכת זה כמה שנים ושוב אין לה תקנה, אם לא יפריעו מאורעות בלתי מצויים את התפתחות העיניים האלה. שוב אמרתי, מה שפרסמתי כבר במ"ע זה, כי באותן הארצות והמדינות, אשר על פי איזו סבה יבואו אליהן רבים מאחינו המזרחיים, עוד היהדות מתחוקת מעט על עמדה, ובשאר המדינות היא תמה לנוע לנגד עינינו. רמותי על ממלכת איטליה, אשר עוד לפני ימי דור אחד היתה אכסניה של היהדות ועכשו היא חרבה

את פוזרינו, לא תעמודנה מפני החיים ולא תועילינה מליצות ביום עברה. אם באמת מצב הדברים הוא כמו שאומרים לנו בעלי מרה השחורה שלנו, או אם באמת יש עוד שנוכה, כי מצד אחד הקוראים עכרית הולכים ומתמעטים ומצד השני הקוראים זרנון הולכים ומתרבים, או אם נוכח כי מצב הדברים אצלנו אינו אלא פרי תנאים מלאכותיים, ואמריקה אשר אין בה אותם המעצורים לפני הספרות הזרנגנית, ואשר שם השפחה יורשת את מקום נברתה, — מה תועלנה לנו או כל קריאותינו וסברותינו ההיגיוניות ?

למען נוכל לבקש ולמצא פתרון לשתי השאלות העיקריות האלה, או, לכל הפחות למען נוכל לגרש מעט את ערפלי הפראזות היפות ואת המשפטים שאין להם כל יסוד, צריכים אנו ללכת בדרכים אחרות לנמרי. עלינו לדעת את מצב הדברים כמו שהוא בלי כל יפוי סוביקטיבי. עלינו לאסוף חומר סטטיסטי. רק המספרים היבשים יתנו לנו את היכולת למצוא פתרון לשתי השאלות ההן.

ובנוגע להספרות הזרנגנית כבר נגשו אל העבודה הזאת. ה' קאָטיק פרסם את הצעתו במ"ע, וכלי ספק כבר התחילו לאסוף במקומות רבים את המספרים והידיעות הנחוצים.

ואוהבי שפת עבר וספרותה מסתפקים בפראזותיהם, או מעלימים לנמרי עיניהם מן השאלה הזאת או — מה שרע יותר — פותרים אותה, פשוט, על רגל אחת.

וחומר סטטיסטי בנוגע להספרות העברית לא יכבד ממנו לאסוף. בארצנו נמצא מספר ידוע של ביבליותיקאות עבריות של בתי-מסחר, שמנהליהם היו יכולים לתת לנו ידיעות נכבדות, אם רק נעוררם לזאת. וגם מכל איש פרטי, שמצב ספרותו העברית קרוב לזכו, הלא יכולים אנו לדרוש, כי יאסף בעירו את הידיעות ע"ד הקוראים והקונים ספרים עברים.

אם תהינה בדינו ידיעות סטטיסטיות בנוגע לשתי הספריות שלנו, אז, אם גם לא נפתור את השאלות המרות ההן בההלט, נברר אותן לכל הפחות במקצת ולא נגשש עוד באפלה.

וזאת רשימת השאלות, שעליהן צריכים לשלוח תשובות מבוררות ונכונות (הרשימה הזאת היא אותה של ה' קאָטיק, ורק נעשו בה שנויים אחדים).

- א) העיר, המחוז, הפלך, שנאספו שם הידיעות.
- ב) מספר יושבי העיר ? מספר היהודים היושבים בה ?
- ג) הנמצא בעיר ביבליותיקה ? ע"י מי נוסדה ?
- ד) היש אנשים משאילים ספרים עבריים לקריאה חוץ מן הביבליותיקה. מספרם ?
- ה) באיזו שפות נמצאים ספרים בהביבליותיקה ? היש ביבליותיקאות שנמצאים בהן רק ספרים עבריים ?
- ו) מספר הספרים בביבליותיקאות בשפות שונות ? מספר הספרים העברים ?
- ז) מספר הקוראים של הביבליותיקאות ? מספר הקוראים רק ספרים עבריים ?
- ח) מי הם הקוראים ספרים עבריים לפי עסקיהם : משבילים, סוחרים בעלי-בתים, בעלי-מלאכות, — פעלים וכו'.
- ט) איך יתחלקו הקוראים לפי שנותיהם : ילדים, נערים, צעירים וזקנים ?

הפרשות האלה לחשבון גדול, ועוד תבוא העת, אשר ימצאו את הלחם ששלחו בשכר הימים על פני המים. הקנין הלאומי היותר חשוב הוא הכבוד. כבר למדו בארצות המערב, כי אין היהודים ברוסיה קובץ של עניים לבד או קבצנים מחורים על הפתחים. כבר החלו להביט עליהם כרגש כבוד.

לעומת זה אומר לך, כי להיהדות בגליציה אין תקנה. אתה אומר, כי היהדות בארצות המערב הולכת וכלה. לו יהי כדברך; ואולם על כל פנים היא תמה לגוע בדרך כבוד. לעומת זה תתם היהדות בגליציה בבזו וחרפה לעצמה ולכלל ישראל. מה אנו רואים בגליציה? יודע אני מה שבלבך להתנצל על אחיך וללמד סגוריה עליהם, ומעצמך תבין, כי אין כוונתי לשאת עליך חרפת ארץ מולדתך, ובין אנשים מנומסים הקדמות והצעות כאלה אף למותר. נדבר בלי שום משוא פנים, דברים כהותם. כל מה שנמצא בגליציה נמצא גם ברוסיה; ולא עוד, אלא שבגליציה זכו כבר בכל זכויות האזרחיות, ועד כמה שהפולנים דוחקים את רגלם, הנה בקצת אומץ הלב היו יכולים לעמוד על נפשם פחות או הרבה ומי הם הגורמים בדבר שמוכרים את כבודם על פת לחם? על פי הרוב עשיריהם ומשכיליהם, אשר ירפזו אחרי הכבוד, ומשום חנופה הם עושים מסחר באחיהם ובכבודם. הם צועקים אלינו, כי רע ומר גורלם, ודורשים עזרתנו. יודעים אנו, כי גדולה העניות בגליציה, ואולם הלא יש שם גם עשירים ובינונים. הראה לי, כמה עוזרים הם? אלו היו הם נותנים מעט, היינו יודעים את חובתנו לעשות הרבה. ואולם הם יודעים רק לתבוע, ועשיריהם לא יתנו כלום, ולפעמים הם נהנים מן הצדקה. הנה, למשל, בתי הספר מיסוד עובדן הבארון הירש. האין די בזה, כי פטרו את היהודים מהספקת ת"ת, אלא שהם לוקחים נכ להלבשת התלמידים העניים וכדומה. צאו וראו בכל קהלות היהודים בארצות הבלקן, שבודאי אינם עשירים מיהודי גליציה; מעולם לא לקחו משל עשירי המערב, כדי להספיק לענייהם. קצרה ידם מלהחזיק בעצמם ת"ת (כי על צד האמת הם משתתפים בחלק גדול בהוצאה זו) ואנו מסייעים להם. אבל בגליציה רק "קבצנות" בלבד. ואפילו בענינים רוחניים - הראה לי את הספרים ואת מכהיע העברים היוצאים שם. שאל את פי מו"ס, כמה ספרים עבריים ימכרו בגליציה. בכל פנה שאני פונה, אני רואה רק שעמום וקפאון, בזו וחרפה לעמנו, ואין אף צל מעשה אחד, שנוכל לומר עליו: זה נותן כבוד לישראל; אין אף שמועה אחת הבאה משם, אשר תשמח את לבנו ותרנין את רוחנו. מעולם לא ראיתי שום אומה ולשון, אשר בעצמה תשפיל כל כך את כבודה, כאשר נראה למורת רוחנו בגליציה. לא על העניים אנו קובלים; עניותם מכפרת על נוולותם. אנו קובלים על העשירים והבינונים, שאין שום רגש בושה בלבם, ואם יתנו לפעמים פרוטה לצדקה, מרמים הם כי יצאו כבר ידי חובתם. חושב אני, כי היתה חובתם לנסות בתחלה בעצמם דבר, איך להוציא את רבבות אחיהם מן המיצר, להרים את מצבם המוסרי, אשר רע ומר היא הרבה ממצבם החמרי, ואם לא הספיקו בלבדם לעשות כל צרכם, היינו באים אנחנו לסייע להם. ולפי זה אומר לך, כי ממקצת אנשים הבאים מגליציה אפשר שתצא השפעה טובה לעמנו, אבל היהדות הגליצית בכלל היא כרקב לבית ישראל. איך נרמו המאורעות, להביא אותה לידי מצב כזה, איני יודע, אבל כמה דלה וריקה היא, רואה אני בחוש. תאמר, כי סבות שונות גרמו להכיעור הזה. טוב הדבר, אבל גם כל מחלה לא תבוא מאליה, ועם כל זה קשה לנו לראות אדם מחוננה והולך. אלא שלאדם אי אפשר לפעמים להפטר ממחלתו ואנו מנידים לו מעומק לבנו, אבל עם שלם, אשר באפקירותא נוח לו, והוא שקוע בחלאתו ואינו חפץ לצאת ממנה - עם כזה נבזה ומכוער בעינינו.

אלה הם הדברים שיצאו מפי איש חכם ועסקן בצרכי צבור, אשר בכלל מכבד הוא את היהודים המורחיים. אפשר שבאיוו פרטים הפליג מעט, ואולם קורטוב גדול של אמת יש בדבריו, ואיך שיהיה, הנה כבר אמרתי שהם דעת חשובי אחינו שבמערב והטובים שבהם על דבר כנסית ישראל שבמזרח.

ש. ב"ד.

ושוממה. עתידות היהדות היא לפי זה רק בארצות המזרח, אם תתמיד התפתחותה באופן הרצוי.

האיש הדובר בי סח לי את דעתו בדברים כאלה: חנוכי וגרולי היו בומן שהיה שלום ושלום בעולם, בסוף שנות הששים וראשית שנות השבעים של המאה ה"ט. איני יודע, איך חשו וחשבו המון בית ישראל, ואולם יכול אני לתאר לך, איזה רוח נשב או במחנה המשכילים והמלומדים. היהדות היתה לנו איזה מושג מוסרי והיסטורי; רוב מנהיגי הדתיים היו כבר זרים לרוחנו, ואולם בעובנו אותם לא עובנו את היהדות, אשר בתמציתה ההיסטורית והמוסרית היתה חביבה לנו. אם יאמינו כעת, כי באופן כזה היתה היהדות פוחתת והולכת אין דבר זה אלא מעות. ההמון הגדול החזיק עוד בדת אבותיו, ואנו המשכילים היינו מחבבים את זכר היהדות, ובהיות כי לא הרנשנו שום עלבון ולא נשאנו חרפה עליה, לכן נשארו ביהדותנו. אמת הדבר, כי דעת היהדות הולכת הלוך והסור, ואולם דבר זה היה תלוי במצב העיניים, ואפילו עתה, אשר הצרות חבבו עלינו מעט את היהדות. עדיין איני רואה, כי ידעתה מתרבת בנו. דבר זה תלוי בכמה תנאים, אשר אינם מסורים בידינו, אלא ביד המאורעות, ולא נוכל להשפיע עליהם מצדנו. אפשר הדבר, כי עתה, בהיות לבנו חרד על עתידותנו ונפשנו מרה עלינו, ימצאו בנו מתנדבים המפורים ממוגם לאיזה ענין ספרותי הנוגע להיהדות. ואולם האם מאמץ אתה באמת, כי באופן מלאכותי כזה תהיה תקומה להיהדות? התנועה צריכה לבוא מתוך הספירות התחתונות; עליהן להקהות אחרי היהדות, ולא שאנחנו נשפיע מצדנו עליהן. ואולם איך שיהיה, אין לדאוג עתה כי תכלה היהדות כלה. טמיעה בדרך כבוד היתה לפי רוחנו, אבל טמיעה באונס לא תקום ולא תהיה. כהנה וכהנה נושרין פירות רקובין מן האילן, אבל האילן לא יחדל מלעשות פרי. ולו יהיה כדברך, כי ההשפעה מצד היהודים המורחיים מעכבת את היהדות בארצות המערב שלא תאבר לנמרי. ואם היהדות כלה באיטליה ובמדינות הסקנדינאויות, הנה אין זו רוב בנין ורוב מנין של היהדות המערבית.

וכזה שאתה מפליג בשבח כנסית ישראל שבמזרח - מודה אני לך במקצת. מכבד אני הרבה את היהודים ברוסיה. יש להם ידיעה רבה במקצעות התורה, ודבר זה חביב לי מאד. ואולם לא על דעת התורה בלבדה חי עם שלם, כי אם צריך הוא להרבה מדות ותכונות נפשיות. מכבד אני את היהודים הרוסים על אומץ לבם וכשרונם המרובה. רבים מהם עשו והצליחו והסירו את צלם הניטו מעל פניהם והיו לאנשים. ובנוגע להמון בית ישראל ברוסיה, הנה לא נעלם ממני, כי יש ביניהם גם מעבירי המכס, סוחרים בנפש אדם, רמאים ופכולים. ואולם יש לנו כמה דוגמאות חשובות, אנשי המעלה, חכמים ואנשי המעשה, וכבר הרנילו חסובי היהודים בארצות המערב להשיב אל לבם ולומר: בכלל יש חשיבות גדולה באומה זו, שהרי כל מנרעותיהם וחסרונותיהם מונחים בטבע מצבם המדיני והאיקונומי, ויש ללמד עליהם זכות. ואולם מעלותיהם הן ענין היוצא מנדר הרניל, כי בכל ענים ולחצם שמרו כמה מדות טובות ותכונות נפשיות יקרות. הנה לפנינו התנועה הציונית. אין מן הצורך, כי אומר לך, שאני מתנגד לתנועה זו מכמה טעמים; לכל היותר אודה לתנועה הלאומית במקצת, אבל התנועה המדינית היא לפי דעתי אוטופיה מסוכנת. עם כל זה הרבה הדבר הזה לחבב את יהודי רוסיה עלינו. הרי הם עומדים ברשות עצמם, אינם נוקקים לנו להתנהג דוקא על פי עצתנו. הנקל היה להמשך אחרי התנועה הציונית, אלו היו עשירי המערב מגשמים נדבותיהם; אבל לעשות על אפם ועל חמתם, אפילו שלפי דעתנו רע עלינו המעשה; הוה, הנה רואים אנו בו אומץ הלב וסימן מובהק של חיים ורנש. אומרים לנו, כי השקלים ומניות הבנק הלאומי באו לרוב מכיס העניים, ויש שמצטערים על זה, כי הוציאו ממון מן העניים שבעניים. ואולם אין לשער את ערך התועלת המוסרית שיצאה מן התנועה הזאת. אם העניים נותנים את פרוטתם האחרונה לצורך מוסד לאומי, כמה מן האדיאליות יש בדברו וזה עושים בני אומה השקועה זה כמה אלפים שנה בים צרות, ונס עתה עומדת היא ברעה רבה. עדיין לא הספיקו הרעות הרבות והצרות הבאות עליה מסביב להשכין לעפר כבודה. בבחינה ידועה נהנים גם אנו במערב מן הכבוד הזה, והיהודים הרוסים אינם יודעים בעצמם, עד כמה מצטרפות

במכתביהעתים.

אין לך רשות לסדר הנהגת הענין לפי הפצך בלבד, אלא מחויב אתה לשתף עמך כזה אנשים מן העם ולבטל דעתך מפני דעתם של אלו, הבקאים בדבר יותר ממך, כדי שתביא נדיבותך באמת את התועלת הלאומית שאתה רוצה בה — ואז תבוא עליך ברכת העם כלו. אבל אם אי אתה עושה כן, הרי אין הישג והוא אלא מין "ספורט" חדש של מתנות לאבינונים וחינוך-שנוררים, אשר יביא חרפה תחת כבוד והפסד תחת תועלת למטרתנו הלאומית בארץ אבותינו, ובאופן הזה רשאי ומחויב העם לדרוש ממך שתחדול ממוע שייך ולאמור לך: לא מעוקצך ולא מדובשך. פור ממונך לבטלה בכל מקום אשר תחפון, כמו שעושים שאר עשירי ישראל, ואת ארץ ישראל הנח, רוח והצלה יעמוד לה ולעמה ממקום אחר, ואם לא עכשיו — לאחר זמן. עם ישראל מלומד בסבלנות, וכשם שהכה עד עתה, יוכל להכות עוד...

ועל הדברים הנמרצים והנכונים האלה, שהם באמת התשובה היחידה שאפשר היה להשיב ושראויה היתה להשמע, לא הסכימו לו חברינו. רגע היסטורי גדול, אשר עשרים שנה חכו לו שייבאו שלוחי העם וישמעו באזני ארון הישוב את משפט העם על מעשיו, עבר בחרפה. התנועה הלאומית לא עמדה בנסיון. ובמסקנות של ברזל סורק אחד העם את בשר חבריו, יען כי

"גכורים הם לדבר נשגבות ולבקש גדולות בשעה שהם עומדים על הבמה בחוך עמם, ועוד לא עברו שלשה חדשים מעת שהראו כוחם ונבחרתם ברשותיהם באספת אודיסא, ונראה היה אז כאלו ששים הם לקראת נשק... והגכורים האלה, בשעה ששמעו אותם הדברים מפי חברים והכירו בו, כי לא משטה הוא בם, לא דרשה נאה הוא דורש, משום "יגדיל תורה ויאדיר", כי אם באמת ובתמים נכון הוא לפרש בדברים ברורים לפני בעל הכסף מה שדרשו עד עתה מעל הבמה לפני העם, וכל זה לא לאחר זמן, לאחר חדשים או שבועות, כי אם מחר, בשתי שעות אחר הצות, — באותו שעה נשתה גבורתם, וכל המליצות היפות נמסו ונתמזמו כדונג מפני אש. הפיות שהשמיעו באודיסא והאזנים ששמעו שם את הקריאה הגדולה: "עיני כל ישראל עליכם!" — השמיעו ושמעו עתה דברים אחרים לגבריו... ברוב דעות של הכל נגד שנים החליטו, שלא להוציא "דבר מגונה" מפהם, אלא דבריו חן ותחנונים בלבד, ומי שאינו רוצה בכך, ישב וישתוק, ואל ירגיז את השליט".

ובקראנו את הדברים האלה יש שתעלה על לבנו השאלה: מדוע באמת ישב אותו האיש ושחק ולא נסה להרגיז את השליט? אמת היא, כי אלו היה בא לפני השליט והיה משמיע כאזינו אותם הדברים הנמרצים, לא היתה דעתו אז אלא דעת יחיד והדברים לא היו עושים אותו הרושם שהיו עושים, אלו נשמעו מפי כל הדיילינציה בצבור. ואולם גם בשביל הנסיון לבד היה הדבר יפה, שימצא איש, ולו גם בתור איש פרטי, און בנפשו לפקוח עיני איש נדיב בישראל ולהראות לו את האמת ערומה. מי יודע, אם לא היתה יוצאת תועלת גם מדבר מועט כזה. ואולם השעה היא עברה. "כל מי שאינו לפניו משוא פנים יכיר ויורה, שכל מציאותה (של המלאכות) עתה אינה אלא לבטלה. יותר נאה לה לילך למנוחות ולא תהיה למזכרת עון, וחבל שאינו יכולים גם להשכיחה מלב ולהכחיד זכרה מספר התולדה, שלא יחבישו בנו בנינו אחרינו".

ואחד העם לא ידע רחם, ובלי מעצור יצייר לנו את מצב הדברים עתה כמו שהוא.

"...גם דמיון נלהב לא יוכל עוד לחפות עליו. איש אחר בעל אוצרות יושב בפאריו, ומפרנס איוו מאות עניים היושבים על אדמתו באי, מפרנסם פעמים ברווח ופעמים בצמצום, אבל תמיד בביוון ובשפלות, המפעפעים בעמקינפם ומשחיתים בם כל רגש של כבוד והכרה עצמית. עבדים נבזים ושפלים הם בעיני אדונם, "שנוררים" וגנבים" שכל מגמתם היא רק להוציא פרוטה יתרה מכיסו. ולמה הוא מטפל בפרנסתם? — "כל ברון יש לו קנטסיה שלו", אומר המשל, ומי יוכל לחדור לתוך אותה "הקנטסיה הברונית" שעליה עומד "הישוב הנמצא"? אבל זה ברור וידוע עתה, כי לא קנין לאומי הוא הישוב הזה. הברון עשהו, הברון מקיימו, והברון יכול (ואולי גם עתיד) להחריבו בזמן שירצה, ואם יעשה זאת, תפול מאלוהים גם אותה "העליה" הקטנה שבנה העם על בית היחיד, כלומר המושבות המעטות הנקראות "חפשויות", שכמעט כלן אין להן יסוד לעצמן ואינן מתקיימות אלא בזכות הישוב

על דבר אחד אני מצטער: על שלא למדו בני בית רוטשילד בנעוריהם לקרוא עברית. אלו היו יודעים לקרוא קריאה זו, כי אז הייתי נותן לאחד מהם, לאותו רוטשילד שפאריו, את החוברת האחרונה של "השלה" לקרוא בה דפים אחדים, ובטוח אני כי בכל המון הספרים הרבים אשר בבית הכיביליותקה הגדולה שלו לא נמצא ספר אשר היה יכול לפקוח את עיני הנדיב הידוע" הזה על נדיבותו הידועה, כאותם הדפים המעטים.

בחוברת לחודש תמוז היא מוסר "אחד העם", שהיה אחד מראשי הרלינציה הידועה שנשלחה לפאריו, עד יד הנדיב הידוע ולעיני כל הקהל העברי את שטר הקבלה על דברי הנדיבות הנחמדים אשר קבל ממנו ונותן לו עליהם את תורתו.

יאוש, מרירות, לעני, קצף ומכאוב לב מלאים הדברים ההם; ואולם על כלם מלאים הם אמת. למה עוד כל הקומידיה הזאת? למה עוד השמלה אשר הם מכסים על המעשה הנעשה ולמה אמרו עוד שלום שלום? לא יועיל יפוי ביום עברה. ידע נא כל העם מסביב כי השעה עתה היא שעת "אחרי ככלות הכל".

הנדיב הידוע בנדיבותו הידועה הואיל לבאר בפירוש כי

"ישוב ארץ ישראל אני עשיתי, אני לבדי, ואין זכות לשום אדם, לאכרים או לחכרות, להתערב בעניני ולחיות דעה כמעשי ידי. לדבר הזה מתנגד אני לגמרי, בהחלט, בכל תוקף".

ויפירוש הדברים האלה — אומר "אחד העם" — הוא: "דייכם. שנוררים לקבל טובתי על ידי עושי דברי ולהורות לי על רוב חסדי. ואתם מבקשים לכם גדולות, לחיות דעה, לעוץ עצות — הוצפה יתרה!"

ועל חבריו שהיו עמו באותו מעמד מתרעם "אחד העם" מאד, על אשר

"לא קם רוח בהם, רוח פערה מפרק הרים, לשים קץ בבת אחת לשחוק מרגיז-לב כזה — כי מה היא עברות בויה ושפלה המתעטפת בטלית של "תנועה לאומית", אם לא שחוק מרגיז-לב? ובצאתם לשלום איש לביתו, הואילו לבשר "פעלם" בקהל רב, להמתיק את "המרור" בדברים רכים ומתוקים ולהטעים ביותר את הזהירות וישוב הדעת שהצטיינו בהם באותן הימים, וניכרים הדברים, שמחזיקים הם טובה לעצמם, כי הצילו את הישוב "הקדוש" מסכנה שהיתה נשקפת לו, אלו נמשכו המרוכים אחרי המעטים והיו מסכימים להפצם של אלו, להתיצב לפני הנדיב בקומה זקופה ולדבר כאזינו דברי אמת, שהיו אולי קשים לו לשמוע והיו אולי גורמים, שיכבוש נדיבותו מעט או הרבה..."

ואחד העם מגלה לנו גם את דברי האמת הקשים ההם אשר מחויבים היו לדבר באזני הברון אלה המעטים, שהיה אומץ בלבם להתיצב לפני הדר גאונו בקומה זקופה. הדברים ההם, אומר הוא, הם התשובה היחידה שאפשר היה להשיב ושראויה היתה להשמע מפי מלאכי העם. מחויבים היו לענות:

"נדיב רב חסר! בני עמנו ששלחנו אליך עניים הם אמנם ולא השיגה ידם לבנות כל המושבות בכספם, אבל אם כסף אין להם, שטר יש להם על הארץ הזאת; בני אברהם יצחק ויעקב הם, שלהם ולבניהם ניתנה הארץ למורשה עד סוף כל הדורות, ובכח זכותו הלאומית של העם באים אנו, שלוחיו ומצווים אנו לאמר לך: בנוהג שבעולם, אדם, בעל כים רוצה להביא תועלת לעמו באיזה מענפי החיים הלאומיים, שיש לכל העם חלק בהם, הרי הוא נותן מה שנותן לאותו דבר שחפץ בו, אבל אינו נוטל רשות לעצמו בשביל כך לעשות בדבר הנוגע לחיי כל העם כאדם העושה בתוך שלו. ואם רק על מנת כן הוא בא ליתן, שיהיה הוא השליט לברו בקנין העם, אומרים לו: שקלי טבותך ושדי אחירוי! גם אתה, נדיב הישוב, אם רוצה אתה בשוב הארץ לתקון האומה, הרי

שרתו בתור שר צבא בחיל המלואים, אנשי מעלה ויחוס, ובתור משניחים אנשים כדומה להם: פרופסורים, פקדי המלכות, עורכי דין, סופרים — ובלבד שהן גרמנים ולא יהודים. ויצא הקלקול הזה. אמנם במתכוון לא ישנו כעת את מצב הדברים, ואולם אפשר, כי שלא במתכוון יחלו להסיר מהם עול האפסטרופות הזאת, וכאשר יפקידו אנשים להנהיג עסקים גדולים, לא אל יחוס משפחתם כיטו, אלא לכשרונם ולאמון לבם.

ובעולם המדיני ראוי להרים על נס את נצחוננו של וולדיקרוסו בבחירות ועדי המחוזות שהיו בימים האחרונים. וזה דבר הבחירות האלה. בצרפת בוחרים מקרב העם ועדים להנהיג עניני המחוזות וצרכיהם הפרטים, ובראש הועדים האלה עומדים שרי-המחוזות הנבחרים מטעם הרשות, ואולם מלבד שלטון המחוזות יש עוד יפוי כח לחברי הועדים האלה בבחירת חברי הסינאט הצרפתי. ומאליו מובן, כי אם רוב חברי הועדים המחוזיים הם ריפובליקנים יהיה גם רוב הסינאט בעצה אחת עם הממשלה הריפובליקנית. וולדיקרוסו הוציא כעת לפעולה את מחשבתו אשר חשב על דבר הישועיים ולא שעה לצעקתם ולריב, ומורדי אור המרובים בצרפת התפארו, כי העם מתננר למעשים האלה, וכאשר יבוא יום הבחירות, אז יביע את רוחו ויבחר דוקא כבעלי ברית הישועיים ואולם נבואתם לא נתקיימה. כי לא לבר שהחיוקי הריפובליקנים מעמד ולא נפקד מהם איש, אלא עור כבשו כמה מחוזות, אשר שם משלו עד כה הקלריקלים והלאומיים, ובכלל נתרבה וגדל כעת מספרם ממה שהיה מקודם. וזהו סימן מובהק, כי מסכים העם ברובו למעשי הממשלה והוא נאמן בבריתו עמה. עכשו נוכל לקוות, כי בבחירות הכלליות לוועד המדיני, העתידות להיות נראשית הקיץ הבא, תהיה עוד הפעם יד הריפובליקנים על העליונה, והקלריקלים יירשו חרפת עולם.

עניני הבלקן היו בימים האחרונים לשיחה בפי הבריות. מדינת בולגריה נתונה זה כמה בצרה גדולה — כי אפס כסף. חובותיה מרובות וקשה לה לשלם הרבית בומנה, וכדרך מדינת כאלה אמרה ללות כסף מחרש, בכדי לשלם בהלוואות החדשות את החובות הישנים. היא שמה פניה לבתי הבנקים באוסטריה וגרמניה, כי בן מנהגו של עולם שמדינות הבלקן עומדות ברשות הבנקים האלה ואולם זה כמה שנים שהיא מן הצועקים ואינם נענים, היא צריכה מאד למלוה חדשה, אבל הבנקים החמירו עליה מאד, קצת מפני האונס וקצת בודון, העתים רעות מאד בגרמניה וקשה להוציא כסף משם, ואם יספיקו הלוואה חדשה לבולגריה, עליה לשלם נשך ומרבית מרובה. ובלעדי זה אין ממשלות אוסטריה וגרמניה נוחות מהליכות המדינה הקטנה ורעת הקהל" בארצות האלה אינה מרוצה לה. מטעם זה פחרו הבנקים להלוות כסף למדינת בולגריה. ככה היו הדברים נוהגים זה שנות מספר. עתה היתה הרוחה לבולגריה, כי לא לבד שממשלת רוסיה הלוחה לה בדחקה סכום עשרת מיליון פרנק, אלא בהשתדלותה עומד להגמר עסק הלוואה בפרים, להמציא לבולגריה מאת מיליון פרנק. באוסטריה וגרמניה כועסים מעט על זה, כי חדלה ה"מערופיא" בבולגריה ואינם שמים לב לדבר, כי בעצמם הביאו את המדינה הקטנה לידי כך. בינתיים אירעו גם איוו מאורעות מדינים, אשר על פיהם החלו לחשוד בכל מדינות הבלקן, כי מתקרבות הן לרוסיה יותר מדי, ובלבן לכרות ביניהן ברית להיות לאנודה אחת בהורמנא מצר ממשלת רוסיה, אשר תסוך באברתה על הממלכות הקטנות. ביחוד רבה הראנה באוסטריה אשר שם חושבים, כי התנועה הזאת מכוונת כלפי השכנה הזאת,

של היחיד, — ואנחנו מה! עזי פנים, הנדחקים ונכנסים לרשות שאינה שלהם ומחויים דעה ללא שאלום! אמת, כי מחויים דעתם רק בענוה והכנעה, יודעים את ערכם ואינם מדברים גדולות לפני מי שגדול מהם בעושר... והיוצא מכל אלה?

"עבדות ושונרות בארץ ישראל, מליצה רמה עם רוח נמוכה בחוץ לארץ — זה הוא כל מה שרכשנו לנו בעבודת עשרים שנה."
הדברים האלה מלאים יאוש, מרירות, קצף לעני ומכאוב לב — ואולם יותר מכל אלה מלאים הם אמת. הבנין אשר עמלו בו בונים יותר מעשרים שנה מתמוטט, הבנין נופל — היש אנשים אשר אמץ בלבם לגשת ולהחל לבנות מחדש?

D.

השקפה על דברי המדינות.

(השבר בגרמניה הולך הלוך וגדול. — הפחד והבהלה. — נצחון וולדיקרוסו. — יחוס ממשלת בולגריה לממשלת רוסיה. — הקשר המדיני בארצות הבלקן. — יחוס ממשלת אוסטריה לזה.)

בגרמניה עומד רק דבר אחד על הפרק: השבר האיקונומי. ה"קראך", כמו שרגילים לסמן כמלה קטנה אחת את המאורע הגדול הזה. בכל יום באות שמועות מבהילות: מוסד זה נפל, בנק פלוני נוטה לנפול, פלוני שלח יד בנפשו ואלמוני ברח למרחקים. כבר ראינו שני גדול במעשה בראשית: הטבע נשתנה. בימים מקדם, כאשר אירעו מעשים כאלה, היו יהודים בורחים וגרמנים מאבדים עצמם לדעת; עכשו הדבר להיפך: כמה יהודים שירדו מנכסיהם וגם בלעו חיל זרים, שלחו יד בנפשם, וכמה בנקירים נוצרים, שבאו גם הם במצור ובמצוק, ברחו. בימים האחרונים נועדו כמה גדולי הרכוש להועץ בדבר ואמרו לנסות כהם, לעצור בעד הרעה ואז יצא הקול על בנק חשוב אחד, כי עסקיו נוהגים בכבוד, וימהרו להצילו בהעניקם אותו איוו מיליונות, למען יחוק מעמד. ואולם בו ביום שנצול הבנק האחד נהרסו כמה מוסדים אחרים. כבר נזכרו, כי אי אפשר לעצור בעד שטף המים הרעים, אשר הניעו לעולם האיקונומי בגרמניה.

אמנם אין ספק כי הסבה הראשית של המפלה הזאת היא בשנוי הנמרץ שהיה בעולם האינדוסטריה. בימים הראשונים רבתה הסחורה היוצאת מבתי החרשת והמלאכה היתה ביוקר, ועכשו אין קופצים עליה, ואולם עם כל זה קשה להבין, איך נואלו בנקים מהוללים להשקיע כל רכושם בעסקים כאלה. אין זה אלא קלות דעת מצד המנהיגים והתרשלות מרובה מצד המשניחים, אשר נטלו "שבר בטלה" ממש ומאומה לא השניחו. מטעם זה החלו עתה לרדת לנכסי המשניחים ולחייב אותם באחריות הנוק. הרבה לא יצילו, ואולם לעומת ההפסד המרובה, גם הצלה פורתא טובה היא. עוד לא נועז אדם בגרמניה לומר האמת כי בימים הראשונים היו מנהיגי מוסרים כאלה ומשניחיהם סוחרים יהודים המומחים לעסקים כאלה וגם ידעו להזהר הרבה ולא היה הפרץ מרובה כל כך. לרגלי התנועה האנטישמית העמידו בראש העסקים בתור מנהיגים אנשים "משלהם", גבורי חיל, אשר

לקצות בה ולהכעיסה. אין ספק, כי בכל האופנים מוימים מכה"ע כאוסטריה הרבה ברכה, "ואין השר איום כל כך."

מאורעות ומעשים.

בבית פקידות עיר וויניצא ברוסיה התעוררה שאלה, להשתדל בדבר הלואת סך 1,000 רובל מקופת מכס הבשר לצרכי מעשה רצפה ברחובות, ועל דבר זה מעיר אחד ממכתבי העתים כי באותו זמן מתכללים מורי ההוראה בעיר מנכרות, ולפני ימים אחדים היו מוכרחים לחזור על הפתחים לקבץ ששה רובל לכלכלת הדיין "בעיר הישנה", ולא היה איש מתעורר להציע, כי יקצבו להדיין את פרנסתו מקופת מכס הבשר, או יקחו לפחות הלואה מקופה זו, הנועדה רק לצרכי בני ישראל, לפרנסת אותו הדיין הרעב ללחם. — כיום 20 יולי, בעת היורה למסות הצבא של חיל הארטילריה בשרדה רמבר טוב הסמוך לווארשא, נפצעו פצעים אנושים עלידי יורה של כלי תותח שני אנשי צבא: י ש ר א ל ד א מ ש - ק א ו ס ק י — בבטנו וניקולי רובאוו — בראשו למרות עזרת הרופאים מת איש הצבא דאטשאקאוסקי ביום המחרת בבית החולים, וכיום 24 לחדש הוא הובל לקברות לעיר ווארשא בכבוד גדול. את הארון הוציאו על כתפיהם פקודי הצבא וסגניהם ושימו אותו על מרכבת כלי תותח רתומה לששים סוסים; על הארון הונחו שני זרי-פרחים, ועליהם כתובות, על האחר: "לחברנו היקר, חבר הנשק, אשר מת בעמדו על משמרת עבודתו; מאת המצביא והפקידים", ועל השני: "מאת אנשי הצבא של הבטריה העשרים ושתיים מחיל הארטילריה — לחברנו היקר". אחרי הארון הלכו עד שדה קברות היהודים כל פקדי הבטריה ומצביא הבטריה כראשם ואחריהם כל הבטריה עם להקת המנגנים. בשדה הקברות נשאו תפלת ההשכבה חזן בית הכנסת לעדת הנאורים ולהקת משריריו. — הגראף לעוו טולסטוי הולך ומתראפא וכבר ירד מכשתו ומתהלך בבית, ואולם פניו כחשו מאד, על דבר הזמן, אשר בו כבדה עליו מחלתו והיה מרחף בין החיים והמות, ספר לבני ביתו כי בשעה זו היתה הרגשתו בהירה מאד, ורק נדמה לו כאלו הוא יורד במרכבה מן ההר במהירות גדולה; נוסע לארץ חמדה ולפניו מצחקת תקוה טובה; "עתה כאשר רפתה ממני מחלתי הנני מרגיש עוד הפעם, כי עוד נטל עלי להתנהל מעט או הרבה פה בשפל, והרגעים האלה אשר הם הייתה על הגבול בין החיים והמות יקרים בעיני מאד. אם יצלח בירי, אז אכתוב עוד ספר ואספר באוזני כל כי אין המות נורא כל כך וכי מעבר להחיים בזה יש עוד חיים מיוחדים. — עלם יהודי, תלמוד בית הספר הטיכנולוגי, נתמנה להיות פקיד מתחנך במלאכת הטלגרף על מסה"ב הבלטית, ואולם עפ"י פקודת הונדרמריה של מסה"ב נדחה ממלאכתו, מפני כי אסור ליהודים עפ"י צירקולאר מיוחד לשרת במסה"ב הווארשאווית והבלטית. השר הממונה על הדרכים, אשר אליו פנה האיש בקובלנא, מצא כי הצירקולאר האוסר על היהודים לשאת משמרת במסה"ב אינו נוגע למתחנכים העובדים עבודתם לפי שעה, וע"ב נתקבל עוד הפעם התלמיד העברי לעבוד בעבודת הטלגרף בתור מתחנך. — כיום 17 יולי החלה קבלת הענבים יקבי "ר א ש ו ן ל צ י ו ן", והבציר ימשך עוד זמן רב עד 6 ספטמבר, מפני שמתקבלים עתה הענבים אל היקב רק מן הבקר עד הערב ולא כל היום וכל הלילה, כפי שנהגו עד כה. הדבר הזה יגרום נזק רב להכורמים, כי הענבים אשר גמלו בסוף יולי ישארו על הגפנים כשלישים יום ויפסידו. מקה הענבים הורדו בערך 25% לעבת השנה שעברה, וכסף מחירים לא יספיק גם לתשלום כסף הקרימה ולסילוק החובות של הקולוניסטים. אמנם הרכה קולוניסטים עושים כל אשר בכחם להחליץ מעבודת הפקידות ולעמוד ברשות עצמם, והם מנסים לעבד את הענבים בידיהם ולעשותם לייין. במושב "קטרה" תכנה ברכה לקבלת היין, ובמושב "רחובות" תעשינה כל ההכנות הדרושות לעשיות יין בסכום 2000 היקטוליטרים. גם רב אחד נקרא המושבות למען יורה דעה להקולוניסטים איך להתנהג במעשה היין, והרב הזה הורה, כי כל קולוניסט המגלח את זקנו או מחלל שבת (ובכלל מחלל שבת הוא גם השותה תה שנעשה ע"י גוי בשבת) או כל איש שנוהג קלות ראש

באיוה דין, אסור לו לעסוק במעשה היין. — מכה"ע "וואר ש. דניעוויק" מכיז חליפות דברים שהיו בין המיניסטרוים לעניני הפנים ובין המיניסטרוים לעניני חוץ והאוצרות ברוסיה על ארות הגזרה שנגזרה מחדש על יהודי רוסיה ויהודי חו"ל לעבור את הגבול עם חצאי תעודות מסע או פתקאות לגיטימציוניות: האיסור הזה יצא מטעם הרפרטמנט של הפוליציה על יסוד החוק כי יהודי חו"ל יכולים לבוא לרוסיה רק בתעודות מסע המאושרות ע"י קונסלי רוסיה ומיראה פן יביא היתר הכניסה של יהודי חו"ל עם חצאי תעודות-מסע ילדי ישיבה קבועה של היהודים האלה בגבולות רוסיה, אחרי כי נקל להם להשיג ולהחליף תעודותיהם בכל עת כפי הצורך, ובנוגע ל"הכללים של תעודות המסע" שעל פיהם מותר לנתיני חו"ל לבוא לרוסיה בתעודות חצאי-מסע, מצא הרפרטמנט כי אין היהודים בכלל זה, אחרי כי עליהם נתיחד הדיבור בסעיפים מיוחדים. עפ"י הדברים האלה השיב הרפרטמנט של הפוליציה את בקשת יהודי אוסטריה להתיר להם את הכניסה לרוסיה כחצאי תעודות-מסע וישלח דברו להגנרל גוברנטור בווארשא וכו', לשים לו לק את הוראת הרפרטמנט בנוגע ליהודים נתיני חו"ל וכן בנוגע ליהודי רוסיה הגרים על גבולות אוסטריה, אשר גם להם נאסרה היציאה לחו"ל כחצאי תעודות-מסע ע"פ הכלל של "מדה כנגד מדה". עתה הודיע המיניסטרוים לעניני חוץ להמיניסטרוים של עניני פנים, כי מכה"ע באשכנז נושאים ונותנים ע"ד האיסור הזה ומוכיחים כי הוא מתנגד להפרוטוקול של ש' 1897, וכי ציר אויסטריה מבקש בשם ממשלתו לבאר לו את סבת האיסור הזה, ולכך זה הודיע שר האוצרות כי האיסור הזה, השם מכשולים על דרך המסחר שעל הגבול, מתנגד ג"כ אל החלטות הפרוטוקול של הקונפורנציה שבין אשכנז ורוסיה משנת 1897, ועלול להביא לידי גדרים וסגים על דרך המסחר מצד ממשלת אשכנז. על ההערות האלה של שר האוצרות ושר החיצון השיב שר הפנים כי האיסור הזה אינו הלכה שנתחדשה, כי אם הוא חוק ישן שהוחזר לתקפו, וגם אין למצוא באיסור הזה הפרת הפרוטוקול של ש' 1907 אחרי כי אין בהפרוטוקול כל זכר ע"ד היהודים, ובנוגע ליהודים מן המוכרח היה להוכיחם בפירוש, אחרי שכונדע נבדלים הם בזכויותיהם מעמים אחרים, ובכל ארצות מושבותיהם הממשלות גודרות נגדם גדרים וסגים אשר אין התושבים האחרים נכללים בהם, ומשום שבהיתר הכניסה ליהודים לבוא לרוסיה בחצי תעודות-מסע יש ביטול החק הקודם מש' 1860, גם פחד שוא הוא כי האיסור הזה יוכל להניח מכשולים על דרך המסחר, אחרי כי אין מקום המסחר דוקא במקומות שעל הגבול בידי היהודים לבדם. עפ"י הדברים האלה פנה המיניסטרוים לעניני פנים אל הגנרל-גוברנטור בווארשא כי יספיק לו את הידיעות האלה: אם יצאו באיוה זמן פקודות לאסור ליהודים לעבור את גבולות אויסטריה ואשכנז כחצאי תעודות-מסע ואם שזה הדבר לחזק את לב היהודים למסחר במקומות שעל הגבול ע"י היתר הכניסה כחצאי תעודות מסע. — ביום 6 יולי נפתח בלונדון הקונגרס להלחם נגד השחפת. אל הקונגרס באו מכל קצויה תבל כשלושת אלפים רופאים נודעים, ונדיבים אשר הקימו בכספם בתי תעלה וכו' לחולי השחפת. הדוכס מקמברידז ברך את הנאספים בשם המלך, ויודיע כי כמשלת אנגליה הקדישה לצרכי המלחמה נגד השחפת 120,000 ליטרא. הפרופיסור ליסטר הגיד במדברו כי הודות להפרופיסור קאך (אשר נמצא בין הבאים), שהוא גלה את הבקטריה של השחפת יודעים אנחנו ומכירים את האויב אשר אנחנו נלחמים נגדו, והודות לפסטייר נוכל בקרוב לחסום את הדרך בפני האויב מלחדר אל גוף האדם. הפרופיסור קאך קרא את הרצאתו "ע"ד המלחמה נגד השחפת עפ"י תורת הנסיון ברפואת מחלות מתרדקות אחרות" ובה גלה חדשות באופני השמירה נגד המחלה הזאת.

גִּזְעַ עַמְמִיּוֹת וְלְאוֹמִיּוֹת.

מאת ד"ר נחמן סירקין (ברליון).

השאלה אודות הלאומיות, הקולטורה הלאומית, לא דיה שהיא לעצמה היא אחת מן השאלות היותר סתומות וקשות של הסוציולוגיה והפילוסופיה: — של ההיסטוריה, הנה עוד הותם מיוחד לה, שמעיינים

ההתגשמות המוחשית של התכונות הנועיות-הפסיכיות, הם עיקרי השפה, יסודי הדת והחיים, הקבוצים והמשפחות של העמים הקדמונים. הנוע — בתור מושג כולל של התכונות הנועיות והפסיכיות האמורות — הוא הצורה האחת הקדמונה של הקבוצ האנושי.

על ברכי השניים והמהפכות שנעשים בתוך הקבוצ בדרך התפתחות החיים, מתפתח הקבוצ הנועני לעם, לחברה אנושית. החיים הטבעיים מתרוממים לחיים חברתיים-היסטוריים. ההכרה השכלית והמוסרית מתחלת לחדור לכל אפני החיים, וסמני ההשתלמות, עבודת הבקורת והיצירה ההיסטורית נראים בהחיים. הדורות נקשרים זה בזה על ידי המסורה שבעל פה ושכחב, על ידי מצבות העבר. השירה והאומנות נולדות בקרב העם, ועמהן יחד נולדות דעות והשקפות דתיות ומדעיות על האלהים, על העולם וחיונותיו, על החברה האנושית והאדם. תוכנים פסיכיים מתפתחים בקרב העם, כמו השפה עם כל פארה, כחה ועמקה, המליצה, המסורה, החכמה, הדת, והיחוסים האינקונטיים של בני האדם מתגשמים לממלכה ולחקים מדיניים.

סכום כל התוכנים, הדעות, הרגשות, הכשרונות והתכונות שנולדו בתוך הקבוצ, בהתפתחותו מנוע לעם, נקרא בשם עממיות.

הנוע הוא יליד הסביבה הטבעית, יליד החיים הברכיים וההתערבות של הקבוצ, תחת אשר העממיות היא ילידת החיים ההיסטוריים של העם. והנה כשם שהתכונות והכשרונות הנועיים אינם כלם ממין אחד ולא כלם מסוגלים לעזור להשתלמות הנוע, כי אם יש בהם גם כן רבים המביאים את הקבוצ לידי ירידה, אבוד ומיתה, מפני כי נולדו ונתפתחו על פי תנאים לא טובים או על פי התערבות משפחות המביאה את הדור הבא לידי רפיון כח וכליון. כך גם העממיות היא בעלת יסודות שונים, פעם מחייבים ופעם שוללים, ביחוסם להשתלמות העם. בראשית ההתפתחות הרוחנית נולדות אצל העם השקפות ודעות כוזבות אודות הטבע והחיים, הנכנסות להאוצר הרוחני של העם ונהיות לחלק עממיותו. והדעות הכוזבות האלה, שמקבלות גם כן חיוק דתי, מתנחלות מדור לדור והדרת הקדושה חופפת עליהן, עד כי תהינה ליסוד אשר בו תלוים כל הקנינים הרוחניים של העם. הדת הרעות והאמונות, בתור חלק אחד של העממיות, מכילות גם יסודות שוללים, העומדים למכשול להתפתחותו של העם או דוחפים אותו לפעמים אחרנית. רבים הם הקנינים באוצרו של העם, שבשביל שהם היסטוריים הם ריאקציוניריים.

עד כמה העממיות מורכבת יסודות מחייבים ושוללים כאחד, ביחוסם להתקדמות העם, אותה יראה כל איש מתוך החלק המוסרי-החברתי של העממיות. המסורות, הרגשות, הערכין של החיים והחברה, התקוות לעתיד לבוא והדעות על דבר החברה האנושית מורכבים במדה עוד יותר מרובה יסודות שונים וניגודים, המתחסים זה לזה בתור חיובים ושוללות, יותר הרבה מן הקנינים הרוחניים של העם אשר להמין הראשון. כל חיי החברה הם תוצאות מלחמת המפלגות, המפלגות העומדות זו מול זו בהיפוך איקונומי, ומפני כך גם כן בהיפוך פסיכולוגי ומוסרי. ההיסטוריה הפנימית של העם היא ההיסטוריה של המפלגות בקרבן, ומפני כך אנחנו מוצאים כי המסורות ההיסטוריות והערכין ההיסטוריים — כמו הנמוסים וההשקפות של ההוה אצל כל מפלגה ומפלגה — שונים הם לגמרי אלה מאלה. המסורות, הזכרונות ההיסטוריים והרגשת החיים החברתיים של המפלגה השולטת שונים תכלית שני מאלה אשר אצל המפלגה המדוכאה. המושלים, העריצים, השליטים והאדירים מעריצים ומקדשים את המסורות והזכרונות של

בה תמיד בשביל מטרה מיוחדת, שהיא, אם כי רמה ונשגבה היא מצד עצמה, עומדת היא עם כל זאת מחוצה להתוכן המדעי של השאלה. בפתרון שאלת הלאומיות מבקשים למצוא גם כן את דרך התפתחותו של העם לעתיד ואת המעשים אשר עליו לעשות בהוה בשביל קיומו והתרוממותו. תערובות התוכן המדעי של השאלה הלאומית עם שאלת האידיאלים הלאומיים, עם שאיפות החיים של העם לעתיד, הן הן הסבה כי בהשאלה הקשה הוהת תמצאנה הנשיות, הרעות והרגשות של בני האדם מקום להתגדר בו, עד כי אין כמעט שאלה מדעית אחת אשר דעותיהם של בני האדם תהיינה נחלקות בה כל כך כמו בהשאלה הלאומית.

אבל הנטייה הסוביקטיבית, המעורבת בשאלת הלאומיות, איננה הדבר הקשה האחד שאנחנו מוצאים במושג זה. הלאומיות היא אחת מן המלות הכלליות, המכילות מספר רב של חיונות היסטוריים ויחוסים של בני אדם, מעשים וערכים. והתוכנים האלה, כאשר נראה על פי המשך הדברים, אינם שווים בערכם, כי אם שונים ומשונים הם לפעמים זה מזה מן הקצה אל הקצה. והנה התחברות זו של תוכנים רבים וניגודים שונים הכלולים כלם בשם אחד, שנתהוה מפני אי-הצטרפותם של המושגים והתוכנים, גורם את הערכוב הגדול במושג הלאומיות. ואולם הכרת כובד השאלה איננה עוד פתרונה של זו, אבל על כל אופן היא מביאה לידי השתלמות והתעמקות בכרוך המושגים — שוה הוא הצעד הראשון להפיץ קו של אור על השאלה.

בכדי להכין את מושג הלאומיות ולפתור את השאלה בנבולותיה הכלליות, נחוץ לנו לברר בראשונה את איכות הקבוצים של בני האדם, שהיא מתחלקת לשלש צורות: נוע, עם ולאום. את המושגים האלה מערכבים לרוב זה עם זה, מפני התערבותן והסתבכותן של שלש צורות הקבוצים האלה במציאות, ואולם הבקורת המדעית מגלה לנו, עד כמה ההיונות האלה עומדים במציאות בפני עצמם ועד כמה המושגים האלה שונים זה מזה.

עוד בהתקופה שלפני ההיסטוריה, כאשר לא היו עוד חברות אנושיות, כי אם קבוצים אנושיים, ולא היו עוד דבריימים כי אם תולדות של עם, נולדו ונתפתחו בתוך הקבוצים השונים של בני האדם תכונות נועיות, פיויות ופסיכיות, אשר לפיהן נפרדו בני האדם. מדת הקירוב להבריאה הקדמונה, התנאים הטבעיים, האקלים, השמים, הארץ, הסביבה ביחד עם אפני החיים הקדמונים, כל אלה הולידו את השנויים והתכונות הנועיים של הקבוצים הקדמונים. מבנה הנוף, מבנה הראש, תואר הפה, החושם והשפתים, צבע השער ודונמתם, הם השנויים הנועיים-הפיויים שנולדו ונתפתחו במשך עשרות אלפי שנה, מן העת אשר בני האדם התרוממו ממדרגת החיה למדרגת האדם ההיסטורי. יחד עם הסמנים הפיויים-הנועיים האלה נולדות בתוך הקבוצ גם תכונות פסיכיות-נועיות, הלא הן אשיות המחשבה וההרגשה, שמתפתחות תחת מפתן ההכרה בראשית ימי חיי העמים הקדמונים. ויסודות המחשבה וההרגשה האלה, אשר נועיים הם, נראים בהכשרונות והתכונות השונות להשיג את הטבע וחיונותיו, להחיות אותו בצלב האדם ובדמותו, להשיג ולהרגיש את האלהים ויחוסו להחיים, ובמדה מועטת גם כן בהתכונות היסודיות, החברתיות והמוסריות, שנולדות בתוך הקבוצ הקדמוני. כל התכונות הנועיות האלה נולדות ונתפתחות במשך כמה אלפי שנה של חיי הקבוצ הקדמוני, בתור תולדה של המציאות החומרית לפי שתי ראשיות: הסביבה הטבעית והקבוצ.

החברות נגד שאינם-חברותיים היא מלחמת המפלגות השונות בהחברה, שהן הנושאים של התורות החברתיות הנהפכות. כמו כן תלויים קיומה והתקדמותה של החברה בנצחון המפלגות המדוכאות, המבקשות להביא שלום, אחוה ואהבה בקרב כל החברה להמפלגות הרועצות, ששאפותיהן ומנמותיהן אינן כלליות כי אם פרטיות.

מלחמת הקיום בהחברה האנושית היא כמו כן התנגדות הרעיות הרוחניות והחברתיות השונות בקרב הקבוצות, או התנגדות הקנינים העממיים זה נגד זה, והתקדמות החברה היא נצחון הקנינים המחייבים של העממיות על הקנינים השולליים. הקנינים הרוחניים והמוסריים של העם מתפתחים בהמשך ההיסטוריה לקנינים יותר מתאימים עם המציאות הטבעית ועם המושג החברתי-המוסרי, והיו לקנינים מוחלטים של כל החברה העומדים ממעל להמפלגות החברתיות, אל האוצר הרוחני הנצחי של האומה נכנסים כל הקנינים השכליים והמוסריים שיש להם תוכן אביוקטיבי אמתי, והקנינים האלה מקבלים ערך מוחלט בקרב האומה, ולא ערך יחסי כהקנינים אשר ערכם ומעלתם תלויים בהכרת המציאות המקרית ומלחמת המפלגות, והקנינים המוחלטים האלה מולידים בהמשך ההיסטוריה בקרב העם כשרונות ותכונות מיוחדים, כחות בוראים להכרת המציאות והרנשת החיים והחברה, והכשרונות והתכונות הרמים והנשאים האלה, שהם קנין כל העם ושהם הכח הבורא של האומה הנותן לה צורה אינדיבידואלית בההיסטוריה, מעלים את העם למעלה למעלה על סלם השתלמות החיים והשגת הטבע והחיים. הקנינים והכשרונות האלה הם סגולת האומה, הם האוצר המוחלט של כל העם כולו, העם בצורתו הנשגבה, בהפך להעממיות כמוכנו הקודם, שהיא רק נחלת העם בההיסטוריה, ששם מעורבים החטים יחד עם הפסולת, הבר יחד עם התבן, התוכנים המחייבים יחד עם השוללים או לפעמים רק קבוצת של ערכין שוללים לבד. את הקנינים והכשרונות הנשגבים והמוחלטים האלה אנכי קורא בשם לאומיות. יחד עם הקנינים העממיים של האומה נבראים אצלה גם קנינים לאומיים, שהם תוצאות התנגדות הקנינים בינם לבין עצמם והתנגדות הנשגבים והמוחלטים על השפלים והמקריים.

ככל תקופה ותקופה בההיסטוריה של איזה עם אנחנו מוצאים כמו כן תוכנים עממיים ותוכנים לאומיים. העממיות היא סכום כל הקנינים הפסיכים של העם, כמו שהם נבראים על ידי החיים החמריים הטבעיים והאקונומיים, החיים עם כל הסתבכותם, השתרנותם והתנגשותם. הבחינה השכלית-האביוקטיבית והמוסרית עוד לא ננעה במ; הם התולדה הטבעית של החיים. אבל הלאומיות היא סכום הקנינים שעברו כבר תחת שבט הבקורת וההכרה ודרך כור עוני של מלחמת המפלגות וכתר הנצחון על ראשם. במהלך ההתפתחות ההיסטורית נולדים תמיד קנינים עממיים חדשים ונבראים קנינים לאומיים חדשים, שיהיו מצדם לכח בורא היסטורי של העם. וכך הדבר חוזר בכל תקופה ותקופה בההיסטוריה, עד כי אין שעה בההיסטוריה של איזה עם, שאין בה קנינים עממיים ולאומיים בבת אחת. חושך ואור משתמשים בהיסטוריה בערבוביה.

כמה וכמה קנינים עממיים מתרוממים למעלת קנינים לאומיים אם הם בבחינה של האמת והטוב, ולהפך נופלים לפעמים קנינים לאומיים משמי הלאומיות אל עמק העממיות. מבלי לדרת לעמקי תהום העממיות, יש קנינים רבים אצל העם, קנינים רמים ונשגבים, אשר טעמם השכלי והמוסרי חי בהכרה של האומה ואשר הם היו הצורה לאותו

מפלגתם במלחמתה נגד המפלגה התחתונה, תחת אשר על לוח לב המפלגה התחתונה חרותים שמות הגבורים שנלחמו בעד הצלחת העם הנכנע, וכן חרות שם זכר המעשים אשר בהם נראתה גבורת העם נגד עריצו מבפנים. המליצה והפואיזיה של העם, שהן שונות מן המליצה והפואיזיה של המפלגות העליונות, הן הן עדות נאמנה וחיה של המסורות ההיסטוריות המיוחדות של המפלגות התחתונות. ויותר משנראה את ההיפוכים האלה בתוך הקנינים ההיסטוריים, נראה אותם בתוך הקנינים החיים של החיים, ההשקפות על חיי החברה, על התפתחותה ומטרתה, וביותר רגשות המוסר, התקוות לעתיד לבוא, הכרת הצדק, היושר והמשפט, ההשקפות על השתלמות החברה, על הטוב ועל הרע לה, מתפתחות אצל המפלגות השונות באופן הפוך זה מזה, בהסכם עם מעמדן הצבירי של המפלגות.

כמו כן אין הקנינים הרוחניים של העם קנינים כלליים של כל העם ואינם בני ערך אחד, כי אם מורכבים הם על פי תוכנים שונים ועל פי ההכרות החברתיות של המפלגות השונות, העומדות זו מול זו בהיפוך וניגוד חברותי. האוצר הרוחני אשר לעם כולל כמו כן רכוש שונים, שביחוסם להתקדמות העם שונה משפט האחד מן השני. ההכרות של העם עתים מחייבות ועתים שוללות, וכרבות ההתפתחות הרוחנית מקבלות הן צורה שוללת יותר ויותר, הערכין הם תוצאות ההיפוכים החברתיים ונפרדים בכל תקופה ותקופה היסטורית לכמה ראשים ביחוס להיפוכים החברתיים. כמו כן מכילה גם העממיות יסודות מחייבים ושוללים, אמתיים וכוזבים, טובים וגם רעים יחדו.

אבל ההיסטוריה היא השתלמותם, התרוממותם, התקדשותם של העמים. איך הולכים העמים לפנים בחייהם? התקדמות האנושית היא פרי מלחמת החיים, כמו התפתחות המינים בהטבע, אף כי במדה אחרת, כמוכן. במלחמת הקיום בהטבע נשאים בחיים, ועוובים אחריהם דור חדש, רק אלה מבני המין אשר היו חזקים ומסוגלים לתנאי החיים יותר מאהיהם, עד כי המין משתלם בהמשך העת יותר ויותר בכחותיו וכשרונותיו. הכחות והתכונות המסוגלים ביותר בממלכת החיות להתפתחות הפרט והמין הם נשיות ואינדיבידואליות, כמו הכח, התקיפות וכו', ובמדה מועטת מזה גם איזו תכונות רוחניות, כמו הערמוניות, המומה וכו'. האמצעים והצדדים והמטרה של מלחמת הקיום בהחברה האנושית שונים הם מאשר במלחמת הקיום בהטבע. האמצעים בהטבע אינם התכונות והכחות הנשמיים כי אם הרוחניים, והצדדים אינם הפרטים כי אם המפלגות. מלחמת הקיום בהחברה מובילה כמו כן לירי זה, שהדעות וההכרות האמתיות ביותר ומתאימות עם המציאות עומדות על מקום הכוזבות והנפסדות, עד כי הקנינים השכליים של החברה יצטרפו ויתלכדו יותר ויותר אל האמתיות של המציאות. נצחון הנבוה על השפל במלחמת הקיום בהחברה הוא נצחון ההכרות והדעות האמתיות על הכוזבות והמובלבלות.

מטרת מלחמת הקיום בהטבע היא קיומו והתפתחותו של הפרט. והיוצא מזה הוא קיום הכלל, כלומר המין, יען כי אין בכלל אלא מה שבפרט. מטרת מלחמת הקיום בהקבוצת האנושי, שפרטיו, לפי הפתגם הישן, הם חיות חברתיות, היא קיומו והתחזקותו של האדם החברתי, כלומר של החברה בעצמה, של הכלל, שהוא התנאי הראשון לקיומו והתפתחותו של הפרט. מפני זה לא יתפתחו אצל האדם החברתי על ידי מלחמת הקיום התכונות והכחות האינדיבידואליים כי אם החברתיים, כמו האהבה, האחוה, החמלה, החנינה, המשפט והיושר עד רגשות מסירת הנפש בעד הכלל. מלחמת הרגשות והערכין

ורק תוצאותיה נכרות באחריותו. ההיסטוריה של העם היא בבחינה של לידה ולא בבחינה של יצירה. אבל בהמשך ההיסטוריה מתחיל העם להכיר את עצמיותו, והתעודה המיוחדת שלו נכנסת לאוצר הכרתו, מתוך החיים הלאומיים מתפשט ה"אני" הלאומי, בתור כח בורא ויוצר. העבר של העם מתכווץ ומתגשם לכחות פסיכיים ידועים ומראה דרך להעתיד. מתוך הושך העממיות מתחיל שכיב הלאומיות להאיר. והשכיב הזה הולך ומאיר בהיסטוריה והיה לאור העם, המאיר לו את דרכו בשביל העתיד, ואחרי כן יהיה לאור עולם.

פ ז מ ו ז

(אומרים אותו בנונון, מה יפית).

חזן : מי יודע עיר לישמינא ?
 עיר לישמינא אני יודע !
 יש בה מנין בעלי-בתים,
 ורצען גדם עם מרצע,
 ותיט מטליא שתום העין,
 פליטת צבאות ניקולי, —
 ובכותם כל העיר
 יוצאת מלאי על גבי מלאי ...

קהל : ובכותם כל העיר
 יוצאת מלאי על גבי מלאי ...

מי יודע במה עסקים
 בעלי בתים ? — אני יודע !
 אָחַד גוֹהֵק, אָחַד פּוֹהֵק
 וְאָחַד — גּוֹפֵל פּוֹלֵט וְעַה ;
 אָחַד לֵץ וְאָחַד מְבִין,
 וְאָחַד — רֵאשׁוֹן לְמַפְטִירִים,
 וְאָחַד סָסֵר בְּשַׁעֲרוֹת חוּר —
 אֵלּוּ הֵיוּ שְׁם חוּרִים ...

קהל : וְאָחַד סָסֵר בְּשַׁעֲרוֹת חוּר —
 אֵלּוּ הֵיוּ שְׁם חוּרִים ...

מי יודע אַמְנִיּוֹת
 עיר לישמינא ? — אני יודע !
 אָחַד מְטִיל בְּטִלִית צִיצִית,
 וְאָחַד מְקַרֵּא אוֹ בְּעַל תּוֹקֵע ;
 אָחַד עוֹשֵׂה "מִזְרְחָאוֹת"
 אָחַד חֲרִיף וְאָחַד בְּקִי,
 וְאָחַד, אֵלּוּ מְצַא אוֹרְחִים —
 נַעֲשֵׂה בּוֹ-בֵיּוֹם פְּנִדְקִי.

הכה ההיסטורי הבורא של האומה, אבל בהמשך ההיסטוריה נשתנה מעמם כההכרה של העם ויקבל ערך פחות של מנהג, דין, מצוה או תורה, עד כי קדושתם הלאומית נפסלת מפני החולין של העממיות ירידות הלאומיות לעממיות, כמו כל השאלה אשר אנחנו עוסקים בה, נותנת בכלל מקום לעיונים דקים ועמוקים, עיונים פילוסופיים וסוציולוגיים. על פי האמור נתבררו לנו הנבולים הכלליים של הלאומיות. הלאומיות היא סכום כל הקנינים הנעלים והנשכבים שיש להם ערך מוחלט, שכלי או מוסרי, יחד עם כל התכונות והכחות הבוראים של האומה, אשר נתפתחו בהמשך ההיסטוריה בקרב האומה. כמו כן נמצא כי הלאומיות היא מושג יותר רחב מן הקולטורה הלאומית, שהיא רק מלה כללית הבאה לסמן את הקנינים הלאומיים ואינה מסמנת גם כן את התכונות הפסיכיות הלאומיות. וכן יבורר לנו גם כן, מפני מה השאלה הזאת קשה ומטורפת כל כך. רעות בני האדם מחולקות בנוגע למושג הרם והנשגב, הטוב והאמת, ולכן שאלת הלאומיות, כל זמן שלא נתבררה כל צרכה, נותנת מקום לבלבול מושגים תמידי ולחלוקת דעות תמידית. ומפני שהלאומיות בצר השני שלה היא תורת התכונות והכחות הבוראים של העם, לכן משולבת ומחוברת השאלה עם האידיאלים של בני העם אודות ההוה והעתיד, שהרעות מחולקות על אודותיהם בהסכם עם היפוך המפלגות. בשביל זה חלוק הרעות וערכוב הטעמים בשאלה הזאת עולים עד מרום קץ.

איזו הקנינים הם קנינים רוחניים ומוסריים של העם בעלי ערך נצחי, אשר בהם תתגלה מהותה של האומה, — השאלה הזאת היא שאלה שרעותיהן של בני האדם מחולקות אודותיה, ואולם העיון המדעי ההרנשה הפיזית, נותנים לנו את קנה המדה להכיר ולבקר אותם. אבל קנה המדה הזה מתגלה לנו מצד האחר גם במהלך ההיסטוריה בעצמה. קנה המדה ההיסטורי הזה הוא סגולת אותם הקנינים וכשרונם לצאת מתוך גבולם בתור קנינים פרטים-לאומיים ולהתרומם לקנינים כללים-אנושיים. באותה מדה שהקנינים הקולטוריים אשר לאיזה עם מתרוממים למעלה קנינים קולטוריים בשביל כל העמים ונכנסים להאוצר הרוחני של המין האנושי ומתקנים את העולם באמתיותם האביקטיבית, באותה מדה מתקרבים הקנינים האלה להלאומיות ומתרחקים מן העממיות. לאומיים הם כמו כן אלה הקנינים שמתפשטים או שעתידיים להתפשט מחוץ לגבול האומה, תחת אשר הקנינים העממיים נשארים בקרב האומה ועומדים בניגוד להקנינים הקולטוריים והתכונות הנפשיות של העמים האחרים. הכלליות והאנושיות הן כמו כן קנה המדה ההיסטורית, או הקריטריום של הקנינים הלאומיים בניגוד להקנינים העממיים. הלאומיות היא כמו כן קנין פרטי של העם המיוחד, ואולם קנין פרטי שעתידי להיות לקנין לכלל האנושיות כלה.

כמו כן יש כל עם ועם תעודה מיוחדת בהיסטוריה, מיסיה פרטית בשביל המין האנושי אבל לא מפני שכך נגזר עליו משמים, כאשר האמינו התיאולוגים או מפני שזאת היא צורת ההתנלות וההתפתחות של האידיאה המופשטת בההיסטוריה, כאשר חשבו הפילוסופים המיטאפיזיים, כי אם מפני שתנאי החיים של כל עם ועם שונים אלה-מאלה. הטבע בחליפותיו ותמורותיו בורא יצורים היסטוריים שונים, ומלחמת המפלגות בהחברה שמקבלת בכל שעה ושעה ובכל מקום ומקום בההיסטוריה בהסכם עם כל תנאי החיים צורה פרטית, סוללת מסלה מיוחדת לכל עם ועם.

התעודה הלאומית של כל עם ועם בההיסטוריה, שהיא תולדות סבות טבעיות, כאמור, אינה חיה בהכרת העם בראשית התפתחותו,

קהל: וְאָחַד אֵלָיו מֵצֵד אֲזַרְחִים –
נַעֲשֶׂה בּוֹ-בַיּוֹם הַנֶּזְדָּקִי.

ואנכי הפצתי לברוח מפניהם, מפני האנשים, לברוח מפני האדם אשר לי, היושב בי.
ילד—לשוב לימי ילדותי הפצתי.

חזן: יֵשׁ שֵׁם סוֹס לְבַעַל עֲנֹלָה
מִקְבַּל מִפּוֹת – וְאֵינוֹ בַעַט;
וְנִבְאֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת נִבְחָר
לֹא בַעֲצָרָת – בַּחֹל הַמֹּעֵד!
וְלַעֲרֵבָה נֹהֲגִים שְׂמָה
לְטוֹל דּוֹקָא הִיא שְׂרַבִּיטִין –
הָבוּ גִדְל לְלִישְׂטִין,
וְנֹצִיאָה לָהּ מוֹנִיטִין!..

ילד העושה את כל אשר הוא עושה על פי דעתו לברו, יען כי זה הוא רצונו, זה הוא הפצו, ילד אשר טרם ילמד את נפשו להיות לאדם שעליו החובה לזכות את מעשיו מפני אחרים ועליו לשמוע תמיד את אשר יאמרו הבריות ועושה את כל דבר יען כי מצפה הוא לשכר. לא, מתעב אני חיים כאלה, משקץ אני אותם.
ילד אני הפיץ להיות, ילד אשר לבו לב ילד, אשר כל חושיו ורגשותיו, כל מחשבותיו והרהוריו, כל דרכיו, מדותיו ומנהגיו — הם ילדות.

קהל: הָבוּ גִדְל לְלִישְׂטִין!
וְנֹצִיאָה לָהּ מוֹנִיטִין!

ואנכי כבר עזבתי את בית אבותי, השארתי אחרי גוי את הכפר הנעים, את ביתנו הקטן העומד בודד, רחוק רחוק בתוך העמק, שבוע כלו בים עשבים, בשפעת דשאים, בין שני הרים, ועל סביביהם אלונים גדולים וענפים רבים, והענפים עבים, והעלים רחבים, והם נותנים את צלם, צל עב מסביב, ותמיד ישם כעין החשכה הנעימה, החשכה המעוררת מצב של בין השמשות.

חזן: יֵשׁ שֵׁם נִכְסֵי צְבוּר – אֲשֶׁפָּה!
תַּל מִתְלַקֵּט דוֹרֵי דוֹרוֹת;
דוֹרֵי דוֹרֹת וְרָקוּ שְׂמָה
בְּלוֹיִם, שְׂבָרִים, מְרֵשֵׁי קְבֻרוֹת...
אֲשֶׁפָּה גְדוֹלָה, אֲשֶׁפָּת אָבוֹת!
כַּמָּה שְׂקֵעוּ בְּךָ עֵבִיטִין!
הָבוּ גִדְל לְלִישְׂטִין!
וְנֹצִיאָה לָהּ מוֹנִיטִין!

ואנכי כבר עזבתי את הנהר הבודד, את המים הזכים הנוזלים והמפכים שם בין ההרים הגבוהים לאט לאט, והגלים מלקקים את שפת הנהר ורעשו המים, ועוד מעט והתלחשו הגלים ומסרו איש אל אחיו בלאט את הסודות הכמוסים אתם.

קהל: הָבוּ גִדְל לְלִישְׂטִין!
וְנֹצִיאָה לָהּ מוֹנִיטִין!

ואנכי עזב עזבתי את פני השמים הגדולים והרחבים המשתפכים למעלה כמימי נהר זך, ודבר-מה, אשר יענג את הלב וילחיב את הנשמה וירומם את הנפש, משוך עליהם. הנה עננים לבנים נמשכים, ועל גביהם ענני תכלת, וצללים וכתמים שחורים רוקדים פה על הארץ מלמטה, ובפאת המערב יורדת השמש המימה וקויה האחרונים נושקים את האדמה באהבה, והם מזהיבים את המים ונותנים זיו והוד על כל אשר על פני האדמה מסביב.

נח.

מֶלֶךְ חַמָּה.

(ציורים).

ואנכי זוכר את הלילה אשר ישבתי על ברכי אמי והבטתי אל תוך עיניה העמוקות והמלאות טפות צחות, והקשבתי והאזנתי לקול אדני הנשמע בלאט... בנעימות... מכל אפסי הארץ.

וכעין ילדות נצה, ילדות תם, ילדות נעם היה שפוך על כל אשר מסביב, הנה השמים מלמעלה, השמים הגדולים והרחבים, הנה ההרים הגבוהים, האלונים הרמים עם ענפיהם העבתיים, והנה הנוול, והם כלם היו פתאם כילדים קטנים בעיני, ילדים העושים את מעשיהם לא על פי מצוה ולא לבעבור ימצאו חן בעיני האנשים ולא במחשבה תחלה למעשיהם ולא בזמן קבוע ושעה קבועה, לא! כל דבר עושה את מעשהו יען כי כן רצונו וזה הוא הפצו, הנה השמש זורחת, משחקת, משחקת עם הילדים היושבים בין האלונים ביער, ועוד מעט והתגלגל הרעם ויצא הברק ועננים כבדים יקדירו את פני השמים ונשם, מטר עז יתך ארצה — ואני איני ירא מפניהם ולבי לא חלל בקרבי.

לברוח מהם הפצתי.

נמאסים, מתועבים הם לי — הם עם כל הגיונותיהם ודעותיהם, מנהגיהם ויריעותיהם.

לברוח מהם והלאה, ולא אראה עוד את מעשיהם הורים והמתועבים, את דרכיהם הסבוכים והגלוזים; לברוח הרחק הרחק משם, ולא אראה עוד את מפעליהם וכל מעשיהם.

ואולם בכל מקום אשר אבוא, באפסי ארץ, באיים רחוקים, שם אמצאם, שם אפגש בם.

ואני חושב, ולבי, לב ילד, יודע כי כל אשר מסביב עושה את מעשהו לא מפני ההכרה, שפעלו עליו אחרים, כי אם מפני שזה הוא רצונו להשתעשע מעט, להשתוכב מעט.

לילה פורש את כנפיו השחורות ומקדיר ומחשיך את פני השמים, ומעשי בני אדם באו וימלאו את פני כל הארץ, והשחיתו אותה והתעיבו אותה.

ילד הייתי או, ילד אשר לבו לב ילד ואשר כל מחשבותיו והרהוריו, חושיו ורגשותיו היו של ילד, והילד חושב כי כל אשר מסביב לו אינו בלתי אם מעשה ילדים.

שקי על שכמי ומקלי בדי, ולבי מלא רגשות נעימים, געגועים כמוסים, רגשות ילד, געגועי ילד.
אולם מוחי...! הנה! מרות ורעות המהשבות אשר במוחי, והן מנקרות, מנקרות, מנקרות.
— איפה? לאן?
ואני הולך.

והשדות ושדרות האחו משתפכים לארך פני האדמה. ורוח נעים מנשב וכופף את ראשי השבלים, ושמים טהורים, כתמים לבנים על גבי כתמי תבלת, משתפכים ממעל, ובקצה הארץ יורדים השמים, הולכים ויורדים ומגיעים אל האדמה אשר מלמטה, והאדמה עולה, הולכת ועולה עד אשר תגיע לקצות השמים אשר ממעל — ואיש אחי ישקו.

ואני רואה את הטוב ואת החסד, את ההן ואת הנעם — ולבי בי מתרחב ומתמלא, ואני אוהב וחומר את הכל בלבי, ונפשי משתפכת בי, ואני הפיץ לחבק, לחבק ולנשק ולאמץ אל לבי את כל אשר מסביב לי, את האדמה ואת כל אשר בה ואת השמים ואת כל אשר בהם.

ואולם מוחי, מוח אדם — שם יתוש מנקר: בן אדם היודע אתה את החיים אשר לאלה? העשב יונק ומוציץ את הדם אשר ליוק; איש נבנה מחרכנו של חברו.

ולבי, לב ילד, הפיץ לשכוח את הכל. לבי רק מתענג, מתענג ושמה על הנעם וההן, הטוב והחסד השפוך על הכל.

אולם מוחי, מוח איש — שם יתוש מנקר ומנקר: בן אדם, סכל, איך לא תבוש להשוב בכל, ההבלים האלה?

ואני רואה את נגות הכפר מרחוק, והם רומזים וקוראים לי: שלום בואך, שלום בואך, שלום בואך! הוי, עד כמה חכיני לך! הידעת כי התגעגענו מעט עליך?...

ועוד הפעם לוחמים בי לבי ומוחי, לבי, לב ילד, מעלה את כל הזכרונות הנעימים, את ההרהורים ואת החלומות אשר חלמתי ואשר חיותי אז — בימים ההם...

ומוחי, מוח איש, מחריש ולועג, לועג ובו לכל ההרהורים והחלומות והחזיונות.

ואני מתקרב ונגש אל הכפר.

הנה היער, העצים הגבוהים, הענפים העכתיים, הצל הנעים; הנה הנהר הוק, לחש הגלים — והכל דוברים שלום, שלום, שלום.

ואני עומד ומביט אל העצים העכתיים.

ואני מרגיש כמו קרבת משפחה — רגש המקשר אותי לכל אשר סביב לי.

ועיני לבי רואות את המקום האהוב, את מקום ילדותי, את המקום אשר התגעגעתי אליו זה ימים רבים.

ולבי בי מתרחב ומתמלא ומעלה את כל הזכרונות הנעימים, את הרגשות ואת ההרהורים הנעימים אשר חיותי ואשר הלמתי אז — בימים ההם... בעודי ילד.

ועיני מוחי רואות עצים בודדים, עצי יער העומדים כאלמים ומחכים עד אשר ירים עליהם החוטב את גרונו, בתי כפר נמוכים וקטנים, נהר קטן אשר מימיו מלאים רפש ושיט.

ומחשבות מרות ורעות מנקרות במוחי: בן אדם, מה אתה עושה? לאן באת? הן שם לך העיר הגדולה, שם האנשים הרבים...

ואני הפיץ לשכוח את הכל, את האנשים ואת העיר, אשר כל חייהם אינם בלתי אם מלחמה ארכה, ברחתי מפני האנשים, כי שנאתי

ואז עזבתי את הכפר ואת כל אשר בו וברחתי ובאתי אל העיר, כי לאיש הפצתי היות, אבוא אל האנשים ובקשתים והפצתי בהם כי ילמדו אותי ויורוני את הדרך אשר אלך בו לבעבור אהיה לאיש. והמורה אשר נתנו לי למדני, מלל באצבעותיו, דבר בפיו, רום בעיניו, עד אשר הבינתי וידעתי.

את הכל הבינתי, את הכל ידעתי, והייתי לאיש. ואולם לא על נקלה הצליח מורי למדני את כל הדברים הגדולים והרמים האלה, קשה מאד היה הדבר.

כי לבי, לב ילד, לא הפיץ להבין ולדעת את הדברים האלה; לא הפיץ להיות ללב איש.

לבי, לב ילד, לא הפיץ לדעת ולהבין את העולם ואת החיים, כי אם הפיץ רק להרגיש את זאת, לחוש את זאת, את העולם ואת החיים ואת כל אשר בהם.

עד אשר באו דברי מורי אל לבי, ויחנקו ויוציאו מעט מעט את הילד אשר בו — ואהי לאיש.

ופתאם ואני מבין ויודע את הכוכבים במסלולם, ויודע אני את השמים ואת הארץ, את היום ואת הלילה, את האור ואת החשך, את הקיץ ואת החורף, את הגשם ואת הרוח, את השלג ואת הברד, את הרעם ואת הברק — את הכל הבינתי וידעתי.

וכל הארץ והחיים והיקום נשטני פתאם, השמים אשר ממעל אינם השמים הזכים אשר היו לי אז בימי ילדותי, השמים ההם אשר מאז היו כילדים תמימים בעיני, ילדים אשר דבקו ויתרועעו עמי, עם הילד השני, ואני מרגיש אותם, ואולם השמים האלה, השמים אשר נתנו לי האנשים, מה גדולים הם ומה רמים ומה נוראים, ואני יודע ומבין את גדלם ואת רוממותם ואת נוראותיהם, ויודע אני ומבין את קטנותי ואת שפלותי אני, יודע אני ומבין מה קטן אני ומה דל, מה קצרים ימי, ומה ארוכים ימיהם הם, לאנשים גדולים, לענקים היו פתאם בעיני, הלוחמים את מלחמת היקום עם כל אשר מסביב להם, ולוחמים גם עמי עם היצור הקטן, ואני נכשל ונופל לפניהם, כי הם חזקים ועצמים ממני.

ואת הכל אשר על פני האדמה הבינתי, הבינתי היטב ואדע כי רק את רעתי הם דורשים וכי רק במותי הם הפצים, כל האנשים וכל החיים אשר מסביב לי הפצים במותי, לבעבור יירשו את נחלתי, לבעבור יאכלו את הלהם הנשאר בפי אחרי מותי, ויתענגו על האוויר אשר אני נוזל ושואף אל קרבי.

אנכי לוחם עם כל אשר על פני האדמה מסביב, והם לוחמים עמי, אב לוחם עם בנו, איש עם אחיו.

זכוב לוחם בזכוב, ופרח בפרח, זרע בזרע, עשב בעשב... הכל לוחמים, והמלחמה ארכה ואיומה, וכל הימים אשר חי האדם על הארץ הוא נלחם את המלחמה הארכה והאיומה.

ואת הכל הבינתי וידעתי, את כל הדברים הגדולים והרמים האלה, כי הן הייתי לאיש, ואני מתעב ומשקץ חיים כאלה, לא, אינני הפיץ בהם! הלאה הלאה אברח מפניהם, מפני האנשים אשר כל חייהם אינם בלתי אם מלחמה ארכה.

לאיש עשוני — ואני הפיץ לשוב ולהיות ילד, ואני בורח מפניהם, בורח אני מלפני האנשים הלאה, הלאה, ולברי אני הולך על הדרך העולה אל הכפר אשר בו נולדתי, למקום אשר אליו התגעגעתי זה ימים רבים.

אותם. ואולם מי יתן ואברה מפני ה.איש" היושב בקרבו והמושל בו השוחק ולועג, הבז ומנאיץ את כל מעשי הילד.

מלחמה. כל ההיים אינם בלתי אם מלחמה ארכה, הכל לוחמים בי ואני לוחם בכל, ומוחי ולבי שניהם לוחמים בקרבי.

מלחמה — — —

ש ל ו ם א ש.

פֵּילִיטוֹן.

הגורם.

(אנדה בפי העם.)

מאת א. ז. ראבינאוויטש.

הרודפים עצמו, הגזרות רבות וכבודות, הגלות המרה הליטה את בני ישראל וישובי פראג בערפלי חשך, בל חרפה, כל עלילה וישם על ראש העם- הנענה, ודמי נקיים נשפכים כמים.

ומפני הצר אין מנוס ואין כפלט.

והשמועה על דבר גזרה חדשה הגיעה עד און הרב הקדוש אשר בפראג, הוא רבי לוי הגדול, והוא יושב מעוטף בטלית ותפלין בבית המדרש הגדול על יד ארון הקדש והוגה בספר קבלה.

ולב הקדוש התפלץ בקרבו, וכידודי או התמלטו מעיניו, או קרא: רב לי, כשל כח הסבל!..

ואל המקוה אשר על יד בית הכנסת מהר הקדוש וירד ויטבול, ואחרי מכלו צוה את נח השמש להביא חמר.

וילך השמש ויבא חמר, והוא צהוב ונקי ורך.

עוד! צוה הרב — הבא עוד! הבא עוד! הבא עוד! עד אשר אמרתי לך די.

ויבא השמש את החמר כאשר צוה, ויהי לערמה גדולה.

ועתה צא!

והשמש מהר ויצא, והרב סגר את הרלת אחריו.

וירי הרב עושות בחמר, ויהי גולם גדול ולו ידים גדולות וחוקות כמלקחים העשויים ברזל — ואולם רוח חיים לא היה בו.

אז שם הקדוש את השם המפורש. בפי הגולם, והגולם קם פתאם ויעמוד על רגליו הרקות.

לך! לך והושע את ישראל!

והגולם הלך, בצעדי און הלך ויעבור את העיר ויגיע עד הגשר העתיק אשר על פני המולדוי ויעמוד.

והיום יום חשוק, ומכל הערים ומכל הכפרים אשר מסביב נהרו העירה: אכרים, סוחרים, אצילים ופקידי המלוכה.

והגולם ידע את אשר בלב כל איש ואיש הבא ואם מבוה הוא את היהודים בלבם, ולא נתן לאיש כזה לעבור את הגשר, כי אחז בו, העיק לו, רחף אותו, וישליכהו המיכה.

וימלא הנחר פגרי אדם עד אין מספר — והפגרים פגרי שונאי ישראל, וישמע הדבר בעיר, ותחרר העיר מן הקצה עד הקצה.

ומכלם הגדילו היהודים, כי חדרו מאד מאד, ויספקו כפים ויילילו, וימהרו אל הקדוש.

— רבנו הושיעה! קראו אחרים מהם — הנה נתנו את כל רכושנו המעט בדגים מלוחים ומבושלים ובכל מעשה אופה, כי הכינונו ליום השוק, ועתה אין קונה.

— הושיעה, רבנו! קראו אחרים — רבים מן האכרים הובילו הנה את יבול אדמתם למכרם לנו ולשלם לנו את חובותיהם, וחובותינו אנחנו עלו למעלה ראש, ועתה יררו האכרים אל מצולת הנהר ועמהם גם אשרנו וכבודנו.

— חוס נא רבנו! קראו אנשים בעלי ידים גסות — אנחנו הכינונו ליום השוק נעלים, פרסות לסוסים, כלי בקר וכלי יוצר; קוינו כי יבואו היום יושבי ערי השרה והכפרים, ומכרנו את מעשי ידינו ומצאנו כמה להחיות את נפשתינו, ועתה אבדה כל תקוה.

— חמל נא רבנו! קראו גם המלמדים העלובים — עצים אין לנשינו להשיק את התנור, ואמרנו לקנות ביום הזה, והנה האכרים עם עציהם ירדו במצולות.

ועוד רבים באו ויצעקו אל הקדוש, ויענו כלם ויאמרו כי הרע הגולם לעשות מכל שונאי ישראל, וגם מנבוכדנצר וגם מהמן.

ואנחה גדולה התפרצה מלב הקדוש, — לך נח — אכר אל השמש — ואמרתי לו בשמי כי אנכי מצוה אותו לשוב.

והגולם שב, או הוציא הרב את השם המפורש מפי הגולם, ויהי הגולם לנציב חמר.

הלא הוא בעלית בית הכנסת הישן בפראג עד היום הזה, ועל כן יאָכר כי מאז והלאה החליטו החכמים לבלתי השתמש עוד בגולמים לתשועת ישראל, כי גם אם שם שמים בפייהם לא ידעו בלתי אם להרע.

רשימות שונות.

נכנסו לבית הירידקציה בימים האחרונים הספרים האלה:

Ost und West. Illustrierte Monatschrift für Modernes Judenthum. Heft 1—8. Verlag S. Calvary & Co. Berlin.

עורם קטן, עתון מצויר לבני הנעורים, יוצא מדי שבוע בשבוע. נו' א-ט. וינה תרס"א. המויל הוצאת יתושיה' בווארשא, העורכים אי' לי בן-אביגדור וש' לי גרדון. ספר בקורת הדעות והאמונות, מאת נחמן פ'ר ענקעל. דרא-האָביטש, א' ה' זופניק, תרס"א.

מפנקסי הקהל בקראקא, מאת פ' ה' וועטשטיין, ברעסלויא. **Der Friedensgedanke in Judenthume von Samuel Meisels.** Tarnopol 1901.

הד הרים, העתקות אחדות משירי גדולי המשוררים מאת ב' חיי. ברדישוב תרנ"א.

Чартеръ, Г. А. Бѣлковскаго. Историко-Сравнительное изслѣдование. Издание Товарищества „Ах-иасафъ“, Варшава. 1901.

